

Prevalence, Reasons and Consequences of Childlessness in the World and Iran: A Systematic Review

Milad Bagi^{1*}

Abstract

The increasing prevalence of childlessness over the last four decades worldwide has garnered the attention of researchers. This research aims to review studies on childlessness in Iran and worldwide. The studies were categorized into three sections: childlessness rate, causes, and consequences. The childlessness rate is generally lower in developing regions compared to developed countries, although it is increasing in the former group. The most significant causes of childlessness include urbanization, expansion of education, the cost of raising children, gender equality, individual independence, and well-being, concerns about population growth and environmental sustainability, the structure of welfare states, and diminishing religion and religious beliefs influence. The consequences of childlessness tend to be predominantly negative, with depression, anxiety, social stigma, divorce, and spousal violence. Nonetheless, some positive outcomes, such as higher life satisfaction and well-being, have also been reported. An overlooked aspect in this area is the neglect of men and the need to examine the impact of this phenomenon on families and society, rather than solely focusing on women. Only a few studies have been conducted on childlessness in Iran, and accurate statistics regarding its prevalence are unavailable. The existing statistics are derived from studies conducted for different purposes. The findings suggest that childlessness has not yet escalated to a problematic level, despite the increasing trends.

Keywords: Childlessness, Voluntary childlessness, Involuntary childlessness, Low fertility, Literature review

---

Received: 2023-06-11

Accepted: 2023-08-23

1. Assistant Professor of Demography, Department of Social Sciences, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran, (Corresponding Author); M.bagi@basu.ac.ir

---

E-ISSN: 2981-1066 / © Population Association of Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2004173.1292>

Introduction

Childbearing and motherhood have traditionally been important for women throughout history. However, a global trend of childlessness has emerged in recent decades, particularly in developed societies. Childlessness refers to the absence of children in an individual's life (Miettinen et al. 2015). There are two main types of childlessness: 1) voluntary childlessness, also termed "childfree" or "childless by choice", denotes the deliberate decision by individuals or couples to not have children for any reason (Park 2002). 2) involuntary childlessness that pertains to the incapacity or challenges faced by individuals or couples in conceiving or successfully carrying a pregnancy (Gouani et al. 2022; WHO 2018).

A comprehensive review of studies on childlessness can offer a thorough insight into the current state of its literature. It can also illuminate trends, identify gaps, and pinpoint key areas for future research. Furthermore, delving into the issue of childlessness can help dispel societal and cultural misconceptions and stereotypes surrounding individuals without children. This study aims to comprehensively review existing global research on childlessness while also concentrating on studies conducted within Iran. This research delves into several aspects: the prevalence of childlessness, the rationales behind individual and couples' decisions not to have children, the social, cultural, demographic, and economic factors influencing this choice, the repercussions of childlessness on individuals, as well as its broader consequences. Ultimately, an endeavor will be made to offer recommendations for future research by pinpointing gaps in existing studies.

Methods and Data

The current study was conducted using documentary and review methods. For this purpose, we visited the Jstor, Wiley Online Library, and Google Scholar databases to retrieve studies centered around childlessness during the last four decades. In the context of Iran, we opted to utilize databases such as Noormags, Magiran, Irandoc, and Sevilica to obtain relevant articles and theses.

The search within each of these databases revolved around scrutinizing titles. Hence, studies with the term "Childlessness" in their titles and also integrated into their keywords were included in our analysis. We only reviewed sources that were accessible online.

The emphasis on reviewing studies from the past four decades is due to the widespread occurrence of this phenomenon in European nations, especially since the 1960s. The significant increase in childlessness captured the attention of researchers, leading to investigations into this phenomenon that gained momentum from 1975

onward (Houseknecht 1987). In total, the review encompassed 73 international and 23 domestic studies.

Findings

The most important question about childlessness is what proportion of individuals will ultimately remain childless. Assessing the prevalence of childlessness varies depending on the nature of societies. Calculating the childlessness rate is challenging due to accurately distinguishing voluntary and involuntary situations. Despite regional variations in childlessness estimates worldwide, the crucial observation is the increasing trend in almost all societies.

According to the United Nations (2021), approximately 47.1% of married women aged 15-49 were childless in 2020. However, this percentage varies widely by region. Europe, North America, and East Asia experience the highest rates (Rybińska & Morgan 2019). In a recent study, the rate of permanent childlessness was estimated among women born in the 1970s in East Asian countries, such as Japan, Hong Kong, and Singapore, to be around 30% (Sobotka 2021). Overall, childlessness tends to be less prevalent in developing countries compared to developed ones.

Childlessness can also be involuntary. According to the WHO's report, one in six people worldwide experienced infertility in 2022. This report has established lifetime infertility at 17.5%.

The second most crucial aspect of childlessness revolves around understanding the reasons why individuals choose childlessness and the characteristics that define these individuals. Factors such as having smaller paternal families, urban residence, weaker religious beliefs, higher education, holding professional jobs, racial background, physical health, welfare state structures, national institutions, the second demographic transition, feminism, and evolving ideologies about women's roles, aspirations for independence, freedom, and personal well-being, as well as concerns about population growth and environmental sustainability, and gender have emerged as some of the most pivotal reasons and factors influencing the choice of childlessness.

The repercussions of childlessness are as extensive and varied as its causes. On a macro level, we can highlight consequences such as a decrease in population growth and aging, along with shifts in traditional family structures, kinship patterns, and the reduction of intergenerational relations.

At the micro level, positive and negative outcomes have been reported. On the one hand, childless people have reported higher levels of life satisfaction, higher economic well-being, less stress, and higher levels of physical health. On the other

hand, negative emotions such as depression, anxiety, and loneliness, especially for women, having a negative view of childless people, misjudgment, ridicule, and opposition, isolation, and neglect, feelings of regret, risk of divorce and spousal remarriage, stigma, and social pressures, fewer support resources in old age, higher levels of morbidity and mortality have been reported as negative outcomes.

There have been few studies on childlessness in Iran, resulting in a lack of accurate prevalence data. The existing statistics come from studies with diverse aims. Despite rising trends, childlessness hasn't become a significant issue, according to the findings.

Conclusion and Discussion

Reviewed studies have explored various aspects of childlessness across different fields. However, there remain areas that require further investigation and research. For instance, studies within this realm have significantly overlooked the male perspective. Of the reviewed studies, only one specifically incorporated men in their analyses. Consequently, forthcoming research concerning childlessness should encompass both sexes.

Furthermore, more in-depth research is imperative to comprehend the transition from childlessness to parenthood, including temporary childlessness, and the factors that shape such decisions. In addition, future studies ought to delve into the implications of opting for childlessness on individuals' lives in old age, as well as its impact on families and societies, rather than focusing exclusively on its consequences for women. Besides, it is essential to undertake qualitative studies to elucidate the rationales behind the choices of childless individuals, as this will shed light on the underlying aspects that inform such decisions.

References

- Abbasi Molid, H., Qumrani, A., & Fatihzadeh, M. (2009). Pathology of life of infertile Iranian couples, *Quarterly Journal of Medicine and Spiritual Cultivation*, 72-73, 8-20. [Persian], https://www.tebvatazkiye.ir/article_52390.html
- Abbasi-Shavazi, M.J., Asgari Khaneghah, A., & Razeghi Nasrabad, H. B. (2005). Women and Infertility Experience: A Case Study in Tehran. *Woman in Development & Politics*, 1(8), 3-36. [Persian], https://jwdp.ut.ac.ir/article_19200.html
- Abbasi-Shavazi, M.J., McDonald, P. & Hosseini-Chavoshi, M. (2009). *The Fertility Transition in Iran: Revolution and Reproduction*. Springer.

- Abma, J.C., & Martinez, G. M. (2006). Childlessness among older women in the United States: Trends and profiles. *Journal of Marriage and Family*, 68(4), 1045-1056.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00312.x>
- Afshani, S.A., Abooei, A., & Ruhani, A. (2022). Lived Experience of Infertile Women of Their Infertility Issue. *Woman in Development and Politics*, 20(1), 1-21. [Persian],
<https://www.doi.org/10.22059/jwdp.2021.327319.1008049>
- Agerbo, E., Mortensen, P. B., & Munk-Olsen, T. (2013). Childlessness, parental mortality and psychiatric illness: a natural experiment based on in vitro fertility treatment and adoption. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 67(4), 374-6.
<https://www.doi.org/10.1136/jech-2012-201387>
- Ahmadi, S. E. (2018). Exploring the Process of Childlessness Decision-making in Voluntary Childless Families, Doctoral thesis in Health and Social Welfare, Tehran, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences. [Persian],
<https://lib.uswr.ac.ir/site/catalogue/70640>
- Ahmadi, S.E., Rafiey, H., Sajjadi, H., & Nosratinejad, F. (2019). Explanatory model of voluntary childlessness among Iranian couples in Tehran: A grounded theory approach. *Iranian Journal of Medical Sciences*, 44(6), 449. <https://doi.org/10.30476/ijms.2019.44964>
- Alexander, B. B., Rubinstein, R. L., Goodman, M., & Luborsky, M. (1992). A path not taken: A cultural analysis of regrets and childlessness in the lives of older women. *The Gerontologist*, 32(5), 618-626. <https://www.doi.org/10.1093/geront/32.5.618>
- Allen, R. E., & Wiles, J. L. (2013). How Older People Position Their Late-Life Childlessness: A Qualitative Study. *Journal of Marriage and Family*, 75(1), 206-220.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.01019.x>
- Baber, K. M., & Dreyer, A. S. (1986). Gender-role orientations in older child-free and expectant couples. *Sex Roles*, 14(9-10), 501-512. <https://doi.org/10.1007/BF00287450>
- Bachu, A. (1999), *Is childlessness among American women on the rise? Suitland*: Population Division, US Bureau of the Census,
<https://www.census.gov/library/working-papers/1999/demo/POP-twps0037.html>
- Bagheri, A., & Saadati, M. (2016). Desired childless survival interval analysis of pre-marriage youths: log-normal parametric model, *Pajoohande*, 21(4), 199-209. [Persian],
<http://pajoohande.sbm.ac.ir/article-1-2249-fa.html>
- Bagi, M. (2022). Childlessness and one-child intentions among recently married couples in Iran. *Payesh*, 21(1), 69-79. [Persian], <https://www.doi.org/10.52547/payesh.21.1.69>
- Bagi, M., Sadeghi, R., & Hatami, A. (2022). Fertility intentions in Iran: Determinants and limitations. *Strategic Studies of Culture*, 1(4), 59-80. [Persian],
<https://www.doi.org/10.22083/scsj.2022.149113>

- Bartlett, J. (1995). *Will you be mother? Women who choose to say no*. New York University Press.
- Berrington, A., & Pattaro, S. (2014). Educational differences in fertility desires, intentions and behaviour: A life course perspective. *Advances in Life Course Research*, 21, 10-27. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2013.12.003>
- Bloom, D. E., & Pebley, A. R. (1982). Voluntary childlessness: A review of the evidence and implications. *Population Research and Policy Review*, 1, 203-224. <https://doi.org/10.1007/BF00140093>
- Callan, V. J. (1986). Single women, voluntary childlessness and perceptions about life and marriage. *Journal of Biosocial Science*, 18(04), 479-487. <https://doi.org/10.1017/s0021932000016497>
- Calleja, M. (2012). Childlessness and voluntary childlessness in Europe. *European Journal of Population*, 28(4), 383-402. https://doi.org/10.1007/978-3-319-44667-7_2
- Chou, K. L., & Chi, I. (2004). Childlessness and psychological well-being in Chinese older adults. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 19(5), 449-457. <https://doi.org/10.1002/gps.1111>
- Cox, T., & Pendell, G. (2007). The gender gap in attitudes about childlessness in the United States. *Journal of Marriage and Family*, 69(4), 899-915. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00420.x>
- Cwikel, J., Gramotnev, H., & Lee, C. (2006). Never-married childless women in Australia: Health and social circumstances in older age. *Social Science & Medicine*, 62(8), 1991-2001. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.09.006>
- De Jong, G. F., & Sell, R. R. (1978). Changes in childlessness for all women in the United States: A reply to Spencer. *Population Studies*, 32(1), 196-198. <https://doi.org/10.1080/00324728.1978.10412802>
- DeOllos, I. Y., & Kapinus, C. A. (2002). Aging childless individuals and couples: Suggestions for new directions in research. *Sociological Inquiry*, 72(1), 72-80. <https://doi.org/10.1111/1475-682X.00006>
- Deputy of Medicine, Ministry of Health and Medical Education (2019). *The Guideline of Financial Support Program for Infertile Couples, Management and Development of Infertility Treatment Services*. Tehran: Ministry of Health, Treatment and Medical Education [Persian]. https://www.kums.ac.ir/kums_content/media/image/2019/11/129689_orig.pdf
- Direkvand Moghadam, A., Delpisheh, A., & Sayehmiri, K. (2013). The Prevalence of Infertility in Iran, A Systematic Review. *The Iranian Journal of Obstetrics, Gynecology and Infertility*, 16(81), 1-7. [Persian], <https://doi.org/10.22038/ijogi.2014.2231>

- Foroutan, Y., & Bijani, H. (2021). Childlessness in Iran: Findings and Solutions. *Journal of Population Association of Iran*, 16(32), 177-203. [Persian], <https://doi.org/10.22034/jpai.2022.535805.1192>
- Gillespie, R. (1999). Voluntary childlessness in the United Kingdom. *Reproductive Health Matters*, 7(13), 43-53. [https://doi.org/10.1016/s0968-8080\(99\)90111-8](https://doi.org/10.1016/s0968-8080(99)90111-8)
- González, M. J., & Jurado-Guerrero, T. (2006). Remaining childless in affluent economies: a comparison of France, West Germany, Italy and Spain, 1994–2001. *European Journal of Population*, 22(4), 317-352. <https://doi.org/10.1007/s10680-006-9000-y>
- Gouni, O., Jarašiūnaitė-Fedosejeva, G., Kömürçü Akik, B., Holopainen, A., Calleja-Agius, J. (2022). Childlessness: Concept Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1464. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031464>
- Greil, A. L., Slauson-Blevins, K., & McQuillan, J. (2010). The experience of infertility: A review of recent literature. *Sociology of Health & Illness*, 32(1), 140-162. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9566.2009.01213.x>
- Grundy, E., & Read, S. (2015). Pathways from fertility history to later life health: Results from analyses of the English Longitudinal Study of Ageing. *Demographic Research*, 32, 1071-1102. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2015.32.4>
- Hamidi Far, M. (2015). Identity challenges and the problem of childlessness: a case study in the city of Rasht, Master thesis, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Gilan. [Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/b29f7e2452020e9e65e71866b2ffc5d>
- Hamidifar, M., Kanani, M. A., & Abdollahi Chanzanaq, H. (2017). Voluntary childless' sight on childbearing: A study in Rasht. *Sociological Cultural Studies*, 8(3), 25-50. [Persian], https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_2896.html?lang=en
- Hara, T. (2008). Increasing Childlessness in Germany and Japan: Toward a Childless Society? *International Journal of Japanese Sociology*, 17(1), 42-62. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6781.2008.00110.x>
- Heaton, T. B., Jacobson, C. K., & Fu, X. N. (1992). Religiosity of married couples and childlessness. *Review of Religious Research*, 33(3), 244-255. <https://doi.org/10.2307/3511089>
- Hollander, D. (2007). Women who are fecund but do not wish to have children outnumber the involuntarily childless. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 39(2), 120-120. <https://doi.org/10.1363/3912107>
- Houseknecht, S. K. (1982). Voluntary Childlessness toward a Theoretical Integration. *Journal of Family Issues*, 3(4), 459-471. <https://doi.org/10.1177/019251382003004003>
- Houseknecht, S. K. (1987). Voluntary childlessness. In M. B. Sussman & S. K. Steinmetz (Eds.), *Handbook of Marriage and the Family* (pp. 369–395). Plenum Press. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-7151-3_14

- Ibisomi, L., & Mudege, N. N. (2014). Childlessness in Nigeria: perceptions and acceptability. *Culture, Health & Sexuality*, 16(1), 61-75. <https://doi.org/10.1080/13691058.2013.839828>
- Jacobson, C. K., & Heaton, T. B. (1991). Voluntary childlessness among American men and women in the late 1980's. *Social Biology*, 38(1-2), 79-93. <https://doi.org/10.1080/19485565.1991.9988773>
- Jiang Q, Zhang C, Zhuang Y, Jiang Y, Zhang X. (2023). Rising trend of childlessness in China: analysis of social and regional disparities with 2010 and 2020 census data. *BMJ Open*. 13(5), e070553. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-070553>
- Keizer, R., Dykstra, P. A., & Jansen, M. D. (2008). Pathways into childlessness: Evidence of gendered life course dynamics. *Journal of Biosocial Science*, 40(06), 863-878. <https://doi.org/10.1017/S0021932007002660>
- Kemkes, A. (2008). Is perceived childlessness a cue for stereotyping? Evolutionary aspects of a social phenomenon. *Biodemography and Social Biology*, 54(1), 33. <https://doi.org/10.1080/19485565.2008.9989130>
- Khalajabadi Farahani, F., & Kiani Aliabadi, F. (2018). Rethinking the Meaning & Implications of Child in Life: A Qualitative Approach among Voluntary Childless Married Women in Tehran. *Journal of Population Association of Iran*, 13(25), 67-106. [Persian], <https://dorl.net/dor/20.1001.1.1735000.1397.13.25.3.3>
- Khodakarami N, Hashemi S, Seddigh S, Hamdiyeh M, Taheripanah R. (2010). Life Experience with Infertility; a Phenomenological Study. *Journal of Reproductivity and Infertility*, 10(4), 287-297. [Persian], <https://www.jri.ir/article/397>
- Koropecjy-Cox, T., Pienta, A. M., & Brown, T. H. (2007). Women of the 1950s and the "normative" life course: The implications of childlessness, fertility timing, and marital status for psychological well-being in late midlife. *International Journal of Aging & Human Development*, 64(4), 299-330. <https://doi.org/10.2190/8PTL-P745-58U1-3330>
- Larsen, U. (1996). Childlessness, subfertility, and infertility in Tanzania. *Studies in Family Planning*, 27(1), 18-28. <https://doi.org/10.2307/2138074>
- Lockwood, B., Powdthavee, N., & Oswald, A. J. (2022). Are Environmental Concerns Detering People from Having Children? IZA Discussion Papers, No. 15620, Institute of Labor Economics (IZA), Bonn, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/267357/1/dp15620.pdf>
- Lundquist, J. H., Budig, M. J., & Curtis, A. (2009). Race and childlessness in America, 1988–2002. *Journal of Marriage and Family*, 71(3), 741-755. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00630.x>
- Mahmoudiani S. (2020). Lifetime Childlessness and Its Socioeconomic Correlates among the Married Women Living in Provinces with Very Low Fertility Rates in Iran. *Payesh*, 19(5), 541-548. [Persian], <http://payeshjournal.ir/article-1-1457-en.html>

- Mahmoudiani, S, & Rafiei, S.R. (2022). The Impact of Demographic and Health Variables on the Likelihood of Permanent Childlessness among Iranian Women: A Two-Level Analysis. *Razi Journal of Medical Sciences*, 29(8), 36-45. [Persian], <http://rjms.iums.ac.ir/article-1-7304-en.html>
- McMullin, J. A., & Marshall, V. W. (1996). Family, friends, stress, and well-being: Does childlessness make a difference? *Canadian Journal on Aging*, 15(3), 355-373. <https://doi.org/10.1017/S071498080005821>
- McQuillan, J. (2004). When does religion influence fertility? *Population and Development Review*, 30(1), 25-56. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2004.00002.x>
- McQuillan, J., Greil, A. L., Shreffler, K. M., Wonch-Hill, P. A., Gentzler, K. C., & Hathcoat, J. D. (2012). Does the reason matter? Variations in childlessness concerns among US women. *Journal of Marriage and Family*, 74(5), 1166-1181. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.01015.x>
- Mehraban, I. (2021). Demographic analysis of childlessness among married women aged 35 and over based on census results in 2015 and 2015, Master thesis, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabatabai University. [Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/5f3b4e7503087b3678ef8daf3e0a69a5>
- Merlo, R., & Rowland, D. T. (2000). The prevalence of childlessness in Australia. *People and Place*, 8(2), 21. <https://doi.org/10.4225/03/590bd29970f19>
- Merz, E. M., & Liefbroer, A. C. (2012). The attitude toward voluntary childlessness in Europe: Cultural and institutional explanations. *Journal of Marriage and Family*, 74(3), 587-600. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.00972.x>
- Miall, C. E. (1986). The stigma of involuntary childlessness. *Social Problems*, 33(4), 268-282. <https://doi.org/10.2307/800719>
- Miettinen A., Rotkirch A., Szalma I., Donno A., Tanturri M.L. (2015). Increasing childlessness in Europe: Time trends and country differences. *Families and Societies*. Working Paper Series; 33: 1-46. <http://www.familiesandsocieties.eu/wp-content/uploads/2015/03/WP33MiettinenEtAl2015.pdf>
- Mills, M. (2011). *Introducing International Family Change and Continuity: The Challenges of a New Field*. Springer.
- Moinifar, M. (2014). Factors affecting childlessness and only child in Iran in 2009, Master thesis, Faculty of Social Sciences, University of Tehran. [Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/7321b46764942f6719efabf5b295bf94>
- Monga M, Alexandrescu B, Katz SE, Stein M, Ganiats T. (2004). Impact of infertility on quality of life, marital adjustment, and sexual function. *Urology*, 63(1), 126-30. <https://doi.org/10.1016/j.urology.2003.09.015>

- Morgan, S. P. (1991). Late nineteenth-and early twentieth-century childlessness. *American Journal of Sociology*, 97(3), 779-807. <https://doi.org/10.1086/229820>
- Murray, J. E., & Lagger, B. A. (2001). Involuntary childlessness and voluntary fertility control during the fertility transition: Evidence from men who graduated from an American college. *Population Studies*, 55(1), 25-36. <https://doi.org/10.1080/00324720127676>
- Nahar, P., & Geest, S. (2014). How Women in Bangladesh Confront the Stigma of Childlessness: Agency, Resilience, and Resistance. *Medical Anthropology Quarterly*, 28(3), 381-398. <https://doi.org/10.1111/maq.12094>
- Nakkerud, E. (2023). Choosing to live environmentally childfree: private-sphere environmentalism, environmental activism, or both? *Current Psychology*, 1-12. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04295-9>
- Nomaguchi, K. M., & Milkie, M. A. (2020). Parenthood and well-being: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 198-223. <https://doi.org/10.1111/jomf.12646>
- Noordhuizen, S., de Graaf, P., & Sieben, I. (2010). The Public Acceptance of Voluntary Childlessness in the Netherlands: from 20 to 90 per cent in 30 years. *Social Indicators Research*, 99(1), 163-181. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9574-y>
- Park, K. (2002). Stigma management among the voluntarily childless. *Sociological Perspectives*, 45(1), 21-45. <https://doi.org/10.1525/sop.2002.45.1.21>
- Park, K. (2005). Choosing Childlessness: Weber's Typology of Action and Motives of the Voluntarily Childless. *Sociological Inquiry*, 75(3), 372-402. <https://doi.org/10.1111/j.1475-682X.2005.00127.x>
- Poston Jr, D. L., & Trent, K. (1982). International variability in childlessness: A descriptive and analytical study. *Journal of Family Issues*, 3(4), 473-491. <https://doi.org/10.1177/019251382003004004>
- Quashie, N. & Andrade, F. (2017). Childlessness and Depression Among Older Adults in Latin America and the Caribbean. *Innovation in Aging*, 1(1), 352. <https://doi.org/10.1093/geroni/igx004.1287>
- Rafiei, S.R. (2022). The study of relationship between household residential characteristics and childlessness in the provinces of Iran: using micro data from the 2015 census, Master thesis, Faculty of Economics, Management and Social Sciences, Shiraz University. [Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/a3908b0e19d967edd3147a910a667194>
- Raymo JM, Xu X, Kim B, Liang J, Ofstedal MB. (2022). Later-Life Living Arrangements of Americans With and Without Children: A Life Table Approach. *The Journals of Gerontology*. 77(1), 181-190. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbab133>
- Razeghi-Nasrabad, H.B., Abbasi-Shavazi, M.J., Hosseini-Chavoshi, M., & Karegar-Shoraki, M. R. (2013). Trend and patterns of childlessness in Iran. In: *Proceedings of the XXVII International Population Conference of the IUSSP*, Busan, Korea (pp. 26-31).

https://iussp.org/sites/default/files/event_call_for_papers/Childlessness%20in%20Iran%20-%20draft.pdf

- Ritchev, P. N., & Stokes, C. S. (1974). Correlates of childlessness and expectations to remain childless: US 1967. *Social Forces*, 52(3), 349-356. <https://doi.org/10.1093/sf/52.3.349>
- Rybińska A, Morgan SP. (2019) Childless Expectations and Childlessness Over the Life Course. *Social Forces*, 97(4), 1571-1602. <https://doi.org/10.1093/sf/soy098>
- Rybińska A. (2020). A Research Note on the Convergence of Childlessness Rates Between Women with Secondary and Tertiary Education in the United States. *European Journal of Population*, 36(5), 827-839. <https://doi.org/10.1007/s10680-019-09550-z>
- Sardari, N. (2018). Recognizing the phenomenon of voluntary childlessness: Examining the lived experience of Iranian wives, Master thesis, Family Research Institute, Shahid Beheshti University. [Persian].
<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/1359d66ed95baa00c75f418c228de9df>
- Shahnooshi, M., & Karimi, Z. (2011). Sociological impacts of infertility upon families in Isfahan province, *Journal of Social Sciences*, 4(11), 171-198. [Persian],
<http://magiran.com/p1634315>
- Shapiro, G., (2014). Voluntary childlessness: A critical review of the literature, *Studies in the Maternal*, 6(1), 1-15. <https://doi.org/10.16995/sim.9>
- Sharifian, A., & Sadeghyan, R. (2012). The effect of social factors affecting treatment for infertile women. *Social Sciences*, 19(58), 234-269. [Persian],
<https://doi.org/10.22054/qjss.2012.6880>
- Sobotka, T. (2021). World's highest childlessness levels in East Asia. *Population Societies*, 595(11), 1-4. <https://doi.org/10.3917/popsoc.595.0001>
- Sobotka, T., Skirbekk, V., & Philipov, D. (2011). Economic recession and fertility in the developed world. *Population and Development Review*, 37(S1), 267-306.
<https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00411.x>
- Tanturri, M. L., & Mencarini, L. (2008). Childless or childfree? Paths to voluntary childlessness in Italy. *Population and Development Review*, 34(1), 51-77.
<https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2008.00205.x>
- Unisa, S. (1999). Childlessness in Andhra Pradesh, India: treatment-seeking and consequences. *Reproductive Health Matters*, 7(13), 54-64. [https://doi.org/10.1016/S0968-8080\(99\)90112-X](https://doi.org/10.1016/S0968-8080(99)90112-X)
- United Nations. (2021). *World Population Prospects 2019*. Department of Economic and Social Affairs, Population Division. Retrieved from <https://population.un.org/wpp/>
- Valerio, T., Knop, B., Kreider, R. M., & He, W. (2021). Childless older Americans: 2018. U.S. Census Bureau, 70-173.

<https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2021/demo/p70-173.pdf>

- van Balen, F. & Inhorn, M. (2002). Interpreting Infertility: A View from the Social Sciences. In M. Inhorn & F. van Balen (Ed.), *Infertility Around the Globe: New Thinking on Childlessness, Gender, and Reproductive Technologies* (pp. 3-32). Berkeley: University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520927810-001>
- Waldron, I., Hughes, M. E., & Brooks, T. L. (2012). Marriage protection and marriage selection: Prospective evidence for reciprocal effects of marital status and health. *Social Science & Medicine*, 75(7), 1165-1172. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00347-9](https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00347-9)
- Wang, H., Chen, M., Xin, T., & Tang, K. (2020). Number of children and the prevalence of later-life major depression and insomnia in women and men: findings from a cross-sectional study of 0.5 million Chinese adults. *BMC psychiatry*, 20, 1-10. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02681-2>
- World Health Organization (2018). Infertility. Available online on 2 June 2021: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infertility>
- World Health Organization. (2022). Infertility Prevalence Estimates, 1990–2021. Retrieved from <https://www.who.int/publications/i/item/978920068315>
- Xu X, Liang J, Raymo JM, Kim B, Ofstedal MB. (2022) Defining Childlessness Among Middle-Aged and Older Americans: A Research Note. *Demography*. 1;59(3), 813-826. <https://doi.org/10.1215/00703370-9987649>
- Zhang, Z., & Hayward, M. D. (2001). Childlessness and the psychological well-being of older persons. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 56(5), S311-S320. <https://doi.org/10.1093/geronb/56.5.S311>

Citation:

Bagi, M. (2023), Prevalence, Reasons and Consequences of Childlessness in the World and Iran: A Systematic Review, *Journal of Population Association of Iran*, 18(35), 97-148. <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2004173.1292>

ارجاع:

بگی، میلاد (۱۴۰۲). شیوع، علل و پیامدهای بی‌فرزندی در ایران و جهان: یک مرور نظام‌مند، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۸ (۳۵)، ۹۷-۱۴۸. <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2004173.1292>

شیوع، علل و پیامدهای بی‌فرزندی در ایران و جهان: یک مرور نظام‌مند

میلاذ بگی^۱

چکیده

شیوع بی‌فرزندی و روند فزاینده آن طی چهار دهه گذشته در سراسر جهان، توجه محققان را به خود جلب کرده است. هدف مطالعه حاضر بررسی و مرور مطالعات صورت‌گرفته در این زمینه در ایران و جهان است. مطالعات در سه بخش میزان بی‌فرزندی، علل و پیامدهای آن دسته‌بندی شدند. اگرچه میزان بی‌فرزندی در کشورهای در حال توسعه، کمتر از کشورهای توسعه‌یافته است، اما در دسته اول نیز رو به افزایش است. مهم‌ترین علل بی‌فرزندی، شهرنشینی، گسترش آموزش، هزینه‌های فرزندان، برابری جنسیتی، استقلال و رفاه فردی، نگرانی از افزایش جمعیت و پایداری محیط‌زیست، ساختارهای دولت‌رفاه و کم‌رنگ‌شدن نقش دین و باورهای مذهبی هستند. پیامدهای بی‌فرزندی عمدتاً منفی هستند: همچون افسردگی و اضطراب، آنگاه‌های اجتماعی، طلاق و خشونت همسر. هرچند پیامدهای مثبتی همچون سطوح بالاتر رضایت از زندگی و رفاه نیز گزارش شده است. نکته مغفول‌مانده در مطالعات، نادیده‌گرفتن مردان و نیز عدم بررسی تأثیر این پدیده بر خانواده‌ها و جامعه و تأکید صرف بر زنان است. مطالعات در مورد بی‌فرزندی در ایران انگشت‌شمارند و آمارهای دقیقی از میزان آن وجود ندارد. آمارهای موجود مربوط به مطالعاتی است که با اهداف دیگری انجام شده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که بی‌فرزندی هنوز به حدی نرسیده است که تبدیل به مسئله شده باشد، هرچند روندهای آن افزایشی است.

واژگان کلیدی: بی‌فرزندی، بی‌فرزندی اختیاری، بی‌فرزندی اجباری، باروری پایین، مرور ادبیات

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۱۷

۱ استادیار جمعیت‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

(نویسنده مسئول): M.bagi@basu.ac.ir

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2004173.1292>

مقدمه و بیان مسأله

فرزندآوری سازه‌ای مترادف برای هویت زنانه و مادرشدن است و مادرشدن در طول تاریخ و به‌طور سستی برای زنان دارای اهمیت بوده و میل به آن طبیعی و اجتناب‌ناپذیر است. با این حال در دهه‌های اخیر روندی از بی‌فرزندگی در جهان و به ویژه در میان جوامع توسعه‌یافته ظهور کرده است. بی‌فرزندگی^۱ به عدم حضور کودکان در زندگی فرد اشاره دارد (Miettinen et al. 2015). دو نوع اصلی بی‌فرزندگی وجود دارد: ارادی^۲ و غیرارادی^۳. بی‌فرزندگی ارادی که به‌عنوان بی‌فرزندگی اختیاری^۴ یا بی‌فرزندگی انتخابی^۵ نیز شناخته می‌شود، به تصمیم آگاهانه افراد یا زوجها برای بچه‌دار نشدن به‌دلیل شخصی، اجتماعی، محیطی و ... اطلاق می‌شود (Park 2002). از سوی دیگر، بی‌فرزندگی غیرارادی به ناتوانی یا دشواری افراد یا زوجها در باردار شدن یا به پایان رساندن بارداری، به‌دلیل پزشکی، خواه ناشناخته یا غیرقابل توضیح اشاره دارد (Gouani et al. 2022; WHO 2018).

در دنیای پرشتاب و همواره در حال تغییر امروزی، روند بی‌فرزندگی به‌طور فزاینده‌ای در حال رواج یافتن است به‌طوری‌که بسیاری از زوجها به انتخاب خود یا به‌دلیل شرایطی مانند ناباروری، محدودیت‌های مالی و اولویت‌های شغلی ترجیح می‌دهند بدون فرزند باقی بمانند. این امر منجر به تغییر در هنجارهای اجتماعی و نگرش نسبت به بی‌فرزندگی شده است به‌طوری‌که افراد بی‌فرزند هم با پذیرش و هم با انگ‌های مختلف مواجه می‌شوند. علی‌رغم دلایل مختلف بی‌فرزندگی، تأثیری که این پدیده بر افراد، خانواده‌ها و جوامع می‌گذارد، بسیار چشمگیر است و لذا بسیار مهم است که تجربیات و دیدگاه‌های کسانی که به انتخاب یا به اجبار بدون فرزند هستند، شناخته و درک شود.

1. childlessness
2. voluntary
3. involuntary
4. childfree
5. childless by choice

به عقیده آلن و ویلس^۱ (۲۰۱۳) اشتباه است اگر فرض کنیم تجارب مردم از بچه‌دار نشدن یکسان است. برای بسیاری از زنان، بی‌فرزندگی ممکن است ریشه در ابعاد مختلف زندگی آنان داشته باشد. برای برخی، بی‌فرزندگی ارادی با جاذبه‌ها و مزایای یک سبک زندگی بدون فرزند مرتبط است. برای برخی دیگر انتخاب بی‌فرزندگی ممکن است به رد رادیکال‌تر مادری و فعالیت‌های آن مرتبط باشد. این زنان ممکن است گفتمان‌های فرهنگی موجود را رد کرده و اقدامات خود را در جهت تضاد با آن‌ها سازمان‌دهی کنند؛ بنابراین اینکه بی‌فرزندگی تا چه حد یک انتخاب آزادانه است، ناشناخته باقی می‌ماند و هیچ‌کس نمی‌تواند ادعا کند که نیروهای اجتماعی، زنان را به‌طور کامل به اتخاذ تصمیم مجبور می‌کنند.

مطالعه بی‌فرزندگی برای درک ما از پویایی‌های ساختار خانواده، آگاهی از تصمیمات باروری و روندهای جمعیتی بسیار مهم است. درک موضوع بی‌فرزندگی می‌تواند ادراکات و کلیشه‌های اجتماعی و فرهنگی در مورد افراد بی‌فرزند را برطرف کند. این اطلاعات می‌تواند برای سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و سایر متخصصانی که با خانواده‌ها ارتباط دارند، بسیار مفید باشد.

این رفتار یک پدیده پیچیده و چندوجهی است که پیامدهای قابل توجهی برای افراد، خانواده‌ها و جوامع دارد. در طول چند دهه گذشته، علاقه فزاینده‌ای به مطالعه بی‌فرزندگی از دیدگاه‌های مختلف، از جمله جامعه‌شناسی، جمعیت‌شناسی، روان‌شناسی، پزشکی، تاریخی و برداشت‌های فمینیستی وجود داشته است. ویژگی‌های افراد بدون فرزند، شیوع بی‌فرزندگی در جوامع گوناگون، انگیزه‌های افراد برای بی‌فرزندگی، بهداشت روانی و جسمانی افراد، پیامدهای ناشی از بی‌فرزندگی، بدنامی ناشی از بی‌فرزندگی و پاسخ افراد به این آنگ‌ها از ابعاد مختلف مورد مطالعه در این حوزه می‌باشند. پژوهش‌هایی نیز سعی کرده‌اند تا به بررسی عوامل سطح کلان دخیل در این مسئله پردازند.

مرور مطالعات بی‌فرزندگی می‌تواند نمای جامعی از وضعیت فعلی ادبیات این موضوع ارائه دهد و روندها، شکاف‌ها و زمینه‌های کلیدی را برای تحقیقات آینده برجسته سازد. اگرچه

بی‌فرزندگی یک پدیده جهانی است، اما تحت تأثیر عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جوامعی است که این پدیده در آنجا اتفاق می‌افتد. بنابراین، بررسی مطالعات مربوط به بی‌فرزندگی در نقاط مختلف جهان برای به دست آوردن شناخت گسترده‌تر از عواملی که تصمیمات باروری و تشکیل خانواده را شکل می‌دهند، مهم است.

هدف این مطالعه، بررسی تحقیقات موجود در مورد بی‌فرزندگی در سراسر جهان و همچنین تمرکز بر مطالعات انجام شده در ایران است. این بررسی میزان شیوع بی‌فرزندگی در نقاط مختلف جهان، دلایل افراد و زوجها برای بی‌فرزندگی، عوامل اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و اقتصادی موثر بر این انتخاب، تأثیر بی‌فرزندگی بر افراد و خانواده‌ها و پیامدهای آن را بررسی می‌کند. در نهایت سعی خواهد شد تا با شناسایی شکاف‌های تحقیقاتی به ارائه توصیه‌هایی برای مطالعات آینده بپردازد تا بتواند به درک جامع‌تری از این پدیده کمک کند.

روش‌شناسی

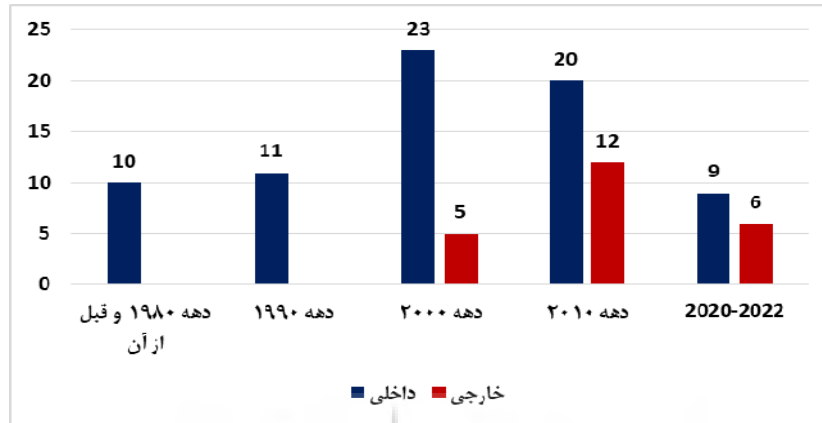
مطالعه حاضر به روش اسنادی و مروری انجام شده است. به این ترتیب با مراجعه به پایگاه‌های اطلاعاتی Jstor، library wiley online و Google scholar به دانلود مطالعاتی پرداختیم که بر موضوع بی‌فرزندگی متمرکز بودند. در ایران پایگاه‌های اطلاعاتی Magiran، Noormags، Sevilica و Irandoc برای دانلود مقالات و پایان‌نامه‌ها انتخاب شدند. در انتخاب مطالعات به ویژه در ایران بر مطالعاتی متمرکز بوده‌ایم که به‌طور خاص بر بی‌فرزندگی متمرکز هستند و مقالاتی که به دنبال کم‌فرزندگی یا عناوین دیگر بوده‌اند انتخاب نشده‌اند. جستجو در هر یک از پایگاه‌های اطلاعاتی به روش جستجو در عناوین انجام شد. به این صورت تمامی مطالعاتی که در عنوان و در مرحله بعد در بخش واژگان کلیدی آن‌ها از واژه "Childlessness" یا "بی‌فرزندگی" استفاده شده بود، انتخاب شدند. همچنین منابعی بررسی شده‌اند که به صورت اینترنتی در دسترس بودند. بنابراین ممکن است پایان‌نامه‌هایی باشد که در مورد بی‌فرزندگی انجام شده باشند ولی در اینترنت منتشر نشده باشند.

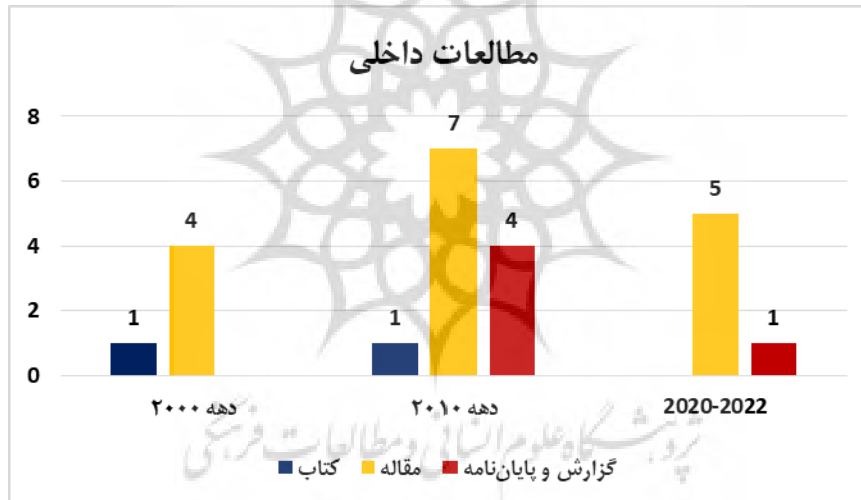
با توجه به تفاوت مهم بین بی‌فرزندگی ارادی و بی‌فرزندگی غیرارادی بایستی خاطر نشان کرد که در نوشته حاضر منظور از بی‌فرزندگی، بی‌فرزندگی ارادی و اختیاری است و در بقیه موارد و در صورت لزوم از واژه اجباری یا غیرارادی استفاده شده است.

علت اینکه مرور مطالعات بر چهار دهه اخیر متمرکز بوده است، این است که پدیده بی‌فرزندگی تقریباً پس از جنگ جهانی دوم و در دهه ۱۹۶۰ به بعد در کشورهای اروپایی رواج یافت. این امر سبب شد تا محققان از دهه ۱۹۷۰ به بررسی این پدیده علاقمند شوند. هوسخنشت^۱ (۱۹۸۷) به این مسئله اشاره دارد که از ۱۹۷۵ شتابی در تحقیقات در مورد بی‌فرزندگی مشاهده می‌شود. در ایران اما همانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه، بی‌فرزندگی در یکی دو دهه‌ی گذشته رواج یافته است. مقالات بررسی شده در این مطالعه طی چندین دهه، از سال ۱۹۷۴ تا ۲۰۲۱ منتشر شده، که نشان می‌دهد موضوع بی‌فرزندگی برای مدت قابل توجهی مورد توجه محققان بوده است. اکثر مطالعات بررسی شده در دهه‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۱۰ منتشر شده‌اند. محدوده تاریخ انتشار نشان می‌دهد که بی‌فرزندگی یک حوزه تحقیقاتی پیوسته است که در طول زمان به تکامل خود ادامه داده است.

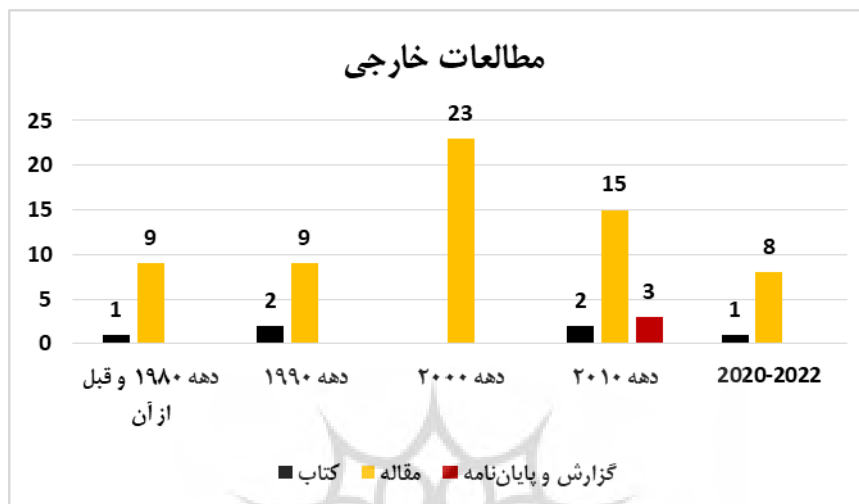
علاوه بر این، مطالعات بررسی شده، در مجلات مختلف دانشگاهی منتشر شده‌اند که ماهیت بین رشته‌ای مطالعه بی‌فرزندگی را برجسته‌تر می‌سازد. اکثر آن‌ها در مجلات جامعه‌شناسی و جمعیت‌شناسی منتشر شده‌اند. اما مقالاتی از مجلات روانشناسی، بهداشت باروری و سالخورده‌گی نیز وجود دارد. تنوع مجلات و گستره تاریخ انتشار، نشان‌دهنده گستردگی تحقیقات انجام شده در مورد بی‌فرزندگی و دیدگاه‌ها و رویکردهای متفاوتی است که به کار گرفته شده است. به‌طور کلی ۷۳ مطالعه خارجی و ۲۳ مطالعه داخلی مورد بررسی قرار گرفتند که توزیع آن‌ها به لحاظ بازه زمانی، محل انتشار و نوع منبع در نمودارهای ۱ و ۲ آورده شده است.

نمودار ۱. توزیع مطالعات براساس بازه زمانی و محل انتشار

نمودار ۲. توزیع مطالعات براساس نوع منبع و بازه زمانی انتشار

مطالعات در چهار بخش مورد بررسی قرار گرفته‌اند. این بخش‌ها شامل میزان و شیوع بی‌فرزندگی، علل و عوامل موثر بر بی‌فرزندگی، پیامدهای بی‌فرزندگی و بی‌فرزندگی در ایران می‌شود.

یافته‌ها

۱) شیوع و میزان بی‌فرزندگی

مهم‌ترین سوال در زمینه بی‌فرزندگی این است که چه سهمی از افراد در نهایت بدون فرزند باقی می‌مانند؟ برای پاسخ به این سوال باید بیان کرد که شیوع بی‌فرزندگی در کشورها و گروه‌های جمعیتی به‌طور گسترده‌ای متفاوت است. براساس داده‌های سازمان ملل متحد در سال ۲۰۲۰ حدود ۴۷/۱ درصد از زنان ۴۹-۱۵ ساله ازدواج کرده بی‌فرزند بوده‌اند (United Nations 2021). با این حال، این رقم به‌طور گسترده‌ای براساس مناطق مختلف، متفاوت است به‌طوری‌که اروپا و آمریکای شمالی بالاترین میزان بی‌فرزندگی را دارند (Rybińska & Morgan 2019).

در این مناطق نیز البته، میزان بی‌فرزندگی براساس ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مانند تحصیلات، درآمد و وضع زناشویی متفاوت است. به‌عنوان مثال، سوبوتکا^۱ و همکاران (۲۰۱۰) به این نتیجه رسیدند که سطوح بالاتر تحصیلات زنان، با باروری کم‌تر و میزان بالاتر بی‌فرزندگی همراه است.

به طور کلی در هر جمعیتی حدود ۳ درصد زوجین بی‌فرزند باقی می‌مانند (Larsen 1996) اما با توجه به ماهیت جوامع، می‌توان در مورد شیوع بی‌فرزندگی قضاوت‌های مختلفی داشت. نکته مهم اینکه، محاسبه نرخ بی‌فرزندگی دشوار است زیرا تشخیص واقعی وضعیت غیرارادی و داوطلبانه تا حدودی مشکل است. با این وجود، بی‌فرزندگی که به‌طور کلی در میان سنین ۵۰-۱۸ سال تخمین زده می‌شود در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته بین ۱۵ تا ۲۵ درصد متغیر است (Hara 2008; Merlo & Rowland 2000). در یکی از اولین مطالعات پوستون و ترنت^۲ (۱۹۸۲) با مقایسه میزان بی‌فرزندگی در بین ۶۰ کشور جهان نشان دادند که بالاترین میزان بی‌فرزندگی کامل شده زناشویی (زنان ۴۹-۴۵ ساله) در مارتینیک^۳ (۰/۲۶) و پایین‌ترین میزان در اردن، پاکستان و کره جنوبی (۰/۰۲) وجود دارد. در سمت مقابل و در یکی از جدیدترین مطالعات، سوبوتکا (۲۰۲۱) میزان بی‌فرزندگی دائمی در بین زنان متولد دهه ۱۹۷۰ در کشورهای شرق آسیا از جمله ژاپن، هنگ‌کنگ و سنگاپور را ۳۰ درصد برآورد کرده است. ژیانگ^۴ و همکاران (۲۰۲۳) با اشاره به افزایش نسبت بی‌فرزندگی در چین طی دوره ۲۰۲۰-۲۰۱۰ بیان می‌کنند که ۵/۱۶ درصد زنان ۴۹ ساله بی‌فرزند هستند.

بررسی بی‌فرزندگی در میان زنان ایالات متحده در فاصله ۱۹۶۰-۱۹۷۰ نشان داد که افزایش بی‌فرزندگی در همهی گروه‌های سنی رخ داده بود. دی یانگ و سل^۵ (۱۹۷۸) با بررسی گزارش‌های سرشماری‌های این دهه نتیجه گرفتند که افزایش در سن ازدواج، سطح تحصیلات و

1. Sobotka
2. Poston & Trent
3. Martinique
4. Jiang
5. De Jong & Sell

مشارکت نیروی کار زنان همسرदार به تسریع روند افزایش بی‌فرزندگی در ایالات متحده منجر شده است. بین سال‌های ۱۹۸۲-۱۹۹۵ نسبت زنان ۴۴-۳۵ ساله که به اختیار فرزندگی نداشتند از ۵ به ۹ درصد افزایش و در سال ۲۰۰۲ به ۷ درصد کاهش داشته است. به طرز مشابهی درصد بی‌فرزندگی موقتی از ۳ به ۶ و سپس به ۵ درصد کاهش داشته است. ژو^۱ و همکاران (۲۰۲۲) بیان کردند که شیوع بی‌فرزندگی در بین آمریکایی‌های ۵۵ ساله یا بالاتر بسته به تعریفی که استفاده می‌شود از ۹/۲ تا ۱۳/۱۶ درصد متغیر است.

یاکوبسن و هیتون^۲ (۱۹۹۱) بیان می‌کنند که در دهه ۱۹۹۰ درصد کمی از افراد تمایل به بی‌فرزندگی داشتند. آنها نشان دادند که تنها ۳/۵ درصد از مردان و ۲/۸ درصد از زنان گزارش کردند که بدون فرزند هستند و قصدی هم برای بچه‌دار شدن ندارند. مورگان^۳ (۱۹۹۱) نیز نشان داد که تفاوت‌های آشکاری بین ایالت‌ها وجود دارد به طوری که ۳۰ درصد زنان در ایالت‌های شمالی و ۶-۸ درصد در ایالت‌های جنوبی و غربی بی‌فرزند بودند. نتایج پیمایش درآمد و مشارکت برنامه^۴ سال ۲۰۱۸ نیز نشان می‌دهد که در این سال از ۹۲/۲ میلیون سالمند ۵۵ سال و بالاتر، تعداد ۱۵/۲ میلیون (۱۶/۵ درصد) نفر بدون فرزند هستند. بی‌فرزندگی در بین مردان (۱۸/۲ درصد) بیش از مقدار متناظر در بین زنان (۱۵ درصد) بوده است (Valerio et al. 2021). آبما و مارتینز^۵ (۲۰۰۶) نشان دادند که در دو دهه‌ی گذشته ایالات متحده شاهد افزایش بی‌فرزندگی در میان زنان ۴۴-۳۵ ساله بوده است. هلندر^۶ (۲۰۰۷) میزان بی‌فرزندگی این گروه از زنان را ۷ درصد برآورد کرد.

با اینکه انتظار می‌رود در گذر زمان بی‌فرزندگی رو به فزونی بگذارد، اما لارسن (۱۹۹۶) به نتایج متفاوتی رسید. وی در تانزانیا دریافت که در فاصله ۱۹۹۲-۱۹۷۳ نسبت زنان بالای ۳۰ سال بی‌فرزند حدود ۶۰ درصد کاهش داشته است. از طرفی فاصله موالید بیش از ۵ سال نیز به میزان

-
1. Xu
  2. Jacobson & Heaton
  3. Morgan
  4. Survey of Income and Program Participation
  5. Abma & Martinez
  6. Hollander

۴۰ تا ۵۰ درصد کاهش یافته بود. ریبینکسا^۱ (۲۰۲۰) نیز نشان داد که طی ۲۰۱۸-۱۹۷۶ میزان بی‌فرزندگی برای زنان ۴۴-۴۰ ساله دارای تحصیلات عالی به کمترین میزان خود در سه دهه گذشته رسیده است و نوعی همگرایی بین زنان دارای تحصیلات متوسطه و عالی به وجود آمده است.

میزان بی‌فرزندگی در کشورهای در حال توسعه نیز بسته به منطقه و ویژگی‌های جمعیتی بسیار متفاوت است. براساس ادبیات موجود، بی‌فرزندگی به‌طور کلی در کشورهای در حال توسعه کمتر از کشورهای توسعه‌یافته است. در یکی از این مطالعات، یونیسفا^۲ (۱۹۹۹) در آندرا پرادیش هند نشان داد که میزان بی‌فرزندگی در میان زنان همسر دار ۲۰ ساله و بالاتر ۵ درصد می‌باشد. این میزان در مقایسه با بقیه مناطق هند بالاتر بوده است. با این حال، شیوع بی‌فرزندگی در کشورهای در حال توسعه در سال‌های اخیر به دلیل عواملی مانند شهرنشینی، توانمندسازی زنان و تغییر هنجارهای اجتماعی رو به افزایش بوده است.

بی‌فرزندگی همچنین ممکن است غیرارادی و ناخواسته باشد. گزارش سازمان بهداشت جهانی (۲۰۲۲) در مورد ناباروری و بی‌فرزندگی غیرارادی نشان می‌دهد که از هر شش نفر در جهان، یک نفر نابارور است. این گزارش شاخص ناباروری طول عمر را ۱۷/۵ درصد اعلام کرده است. بالاترین میزان ناباروری طول عمر مربوط به منطقه اقیانوس آرام غربی با ۲۳/۲ درصد و پایین‌ترین مربوط به منطقه مدیترانه شرقی با ۱۰/۷ درصد بوده است.

در پایان، ذکر این نکته نیز ضروری است که بی‌فرزندگی می‌تواند یک حالت موقت یا دائمی باشد و برخی از افراد ممکن است در ادامه زندگی خود، فرزندآوری را انتخاب کنند. علاوه بر این، همه افراد بدون فرزند به‌طور داوطلبانه بدون فرزند باقی نمی‌مانند و برخی نیز ممکن است به دلیل عواملی مانند ناباروری یا عدم دسترسی به فناوری‌های کمک‌باروری، بی‌فرزندگی غیرارادی را تجربه کنند.

جدول ۱. خلاصه‌ای از مهم‌ترین نتایج مطالعات در رابطه با میزان بی‌فرزندگی در جهان

سال انتشار	نویسنده/گان	قلمرو مورد مطالعه	نتایج
۱۹۷۸	دی یانگ و سل	ایالات متحده	طی دوره ۱۹۷۰-۱۹۶۰، بی‌فرزندگی در همهی گروه‌های سنی افزایش یافته است.
۱۹۸۲	پوستون و ترنت	جهان	بالاترین میزان بی‌فرزندگی کامل شده زناشویی در مارتینیک (۰/۲۶) و پایین‌ترین میزان در اردن، پاکستان و کره جنوبی (۰/۰۲) ثبت شد.
۱۹۹۱	یاکوبسن و هیتون	ایالات متحده	براساس داده‌های سال‌های ۱۹۷۷ و ۱۹۷۸ تنها ۳/۵ درصد از مردان و ۲/۸ درصد از زنان گزارش کردند که بدون فرزند هستند و قصدی هم برای بچه‌دار شدن ندارند.
۱۹۹۱	مورگان	ایالات متحده	۳۰ درصد زنان در ایالت‌های شمالی و ۸-۶ درصد در ایالت‌های جنوبی و غربی بی‌فرزند بودند.
۱۹۹۶	لارسن	جهان	در هر جمعیتی حدود ۳ درصد زوجین بی‌فرزند باقی می‌مانند.
۱۹۹۶	لارسن	ایالات متحده	در فاصله ۱۹۹۲-۱۹۷۳ نسبت زنان بالای ۳۰ سال بی‌فرزند حدود ۶۰ درصد کاهش داشته است.
۱۹۹۹	یونیسفا	هند	میزان بی‌فرزندگی در میان زنان ۲۰ ساله و بالاتر در آندرا پرادیش، ۵ درصد می‌باشد.
۲۰۰۶	آبما و مارتینز	ایالات متحده	طی دو دهه گذشته، بی‌فرزندگی در میان زنان ۴۴-۳۵ ساله افزایش یافته است.
۲۰۰۷	هلندر	ایالات متحده	بین سال‌های ۱۹۹۵-۱۹۸۲ نسبت زنان ۴۴-۳۵ ساله بی‌فرزند اختیاری از ۵ به ۹ درصد افزایش و در ۲۰۰۲ به ۷ درصد کاهش داشته است.
۲۰۱۹	سازمان ملل	جهان	حدود ۴۷/۱ درصد از زنان ۴۹-۱۵ ساله ازدواج کرده بدون فرزند هستند.
۲۰۲۱	سویوتکا	شرق آسیا	میزان بی‌فرزندگی دائمی در بین زنان متولد دهه ۱۹۷۰ در کشورهای شرق آسیا از جمله ژاپن، هنگ‌کنگ و سنگاپور ۳۰ درصد است.
۲۰۲۱	والریو و همکاران	ایالات متحده	از ۹۲/۲ میلیون سالمند ۵۵ سال و بالاتر، تعداد ۱۵/۲ میلیون (۱۶/۵ درصد) نفر بدون فرزند هستند. بی‌فرزندگی در بین مردان (۱۸/۲ درصد) بیشتر از زنان (۱۵ درصد) است.

نتایج	قلمرو مورد مطالعه	نویسنده/گان	سال انتشار
شیوع بی‌فرزندگی در بین آمریکایی‌های ۵۵ ساله یا بالاتر از ۹/۲ تا ۱۳/۱۶ درصد متغیر است.	ایالات متحده	ژو و همکاران	۲۰۲۲
از هر شش نفر در جهان، یک نفر نابارور است. شاخص ناباروری طول عمر ۱۷/۵ درصد است. بالاترین و پایین‌ترین میزان ناباروری طول عمر به ترتیب مربوط به مناطق اقیانوس آرام غربی با ۲۳/۲ و مدیترانه شرقی با ۱۰/۷ درصد بوده است	جهان	سازمان جهانی بهداشت	۲۰۲۲
۵/۱۶ درصد زنان ۴۹ ساله بی‌فرزند هستند.	چین	ژیانگ و همکاران	۲۰۲۳

۲) علل بی‌فرزندگی

یکی از قدیمی‌ترین بحث‌ها در مورد بی‌فرزندگی، تمرکز بر ویژگی‌های افرادی است که بی‌فرزندگی را انتخاب می‌کنند. مطالعات زیادی سعی در برقرار کردن ارتباط بین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و اجتماعی با بی‌فرزندگی کردند. تتوری و منکارینی^۱ (۲۰۰۸) دریافتند تمایل به بی‌فرزندگی در زنان ایتالیایی که از خانواده‌های کوچک‌تری آمده‌اند، بیشتر است. سایر پژوهش‌ها نشان می‌دهند زنانی که در مناطق شهری زندگی می‌کنند و گرایش‌های مذهبی ضعیف‌تری دارند، بیشتر احتمال دارد تا به سمت بی‌فرزندگی گرایش پیدا کنند (DeOllos & Kapinus 2022; Heaton et al. 1992; Abma & Martinez 2006; Nahar & Van der Geest 2014). کاکس و پندیل^۲ (۲۰۰۷) متوجه شدند که یهودیان و باپتیست‌ها که دارای دیدگاه‌های پروناتالیستی بودند، دیدگاه بسیار منفی به بی‌فرزندگی داشتند.

ریتچی و استوکس^۳ (۱۹۷۴) ارتباطی بین تحصیلات و بی‌فرزندگی پیدا نکردند، هرچند دیگر مطالعات صورت گرفته یک ارتباط آشکار به‌ویژه بین بی‌فرزندگی و تحصیلات عالی را مشخص

1. Tanturri & Mencarini

2. Cox & Pendell

3. Ritchey & Stokes

ساخته‌اند (Bloom & Pebley 1982; Abma & Martinez 2006; Keizer et al. 2008; Noordhuizen et al. 2010). مرز و لیفبرور^۱ (۲۰۱۲) نشان دادند که در اروپا پیشرفت تحصیلی در هر دو جنس با میزان بالاتر بی‌فرزندگی همراه بوده است. نگرش مثبت نسبت به بی‌فرزندگی در میان زنان با تحصیلات بالاتر از شدت بیشتری نیز برخوردار بود که می‌تواند به دلیل هزینه‌های فرصت بالاتر زنان باشد.

ارتباط بین مشاغل حرفه‌ای و درآمد بالاتر نیز با بی‌فرزندگی تائید شده است (Bloom & Pebley 1982; Cwikel et al. 2006). موری و لاگر^۲ (۲۰۰۱) در آمریکا نشان دادند که پزشکان فرزندان کمتری دارند و احتمال بی‌فرزندگی در میان این قشر حرفه‌ای نیز بیشتر از سایرین بود. به عقیده آن‌ها از دلایل این امر ممکن است دسترسی بیشتر پزشکان به فناوری‌های پیشگیری از بارداری، داشتن درک درست از این روش‌ها و همچنین انگیزه بیشتر برای محدود کردن باروری باشد.

لوندکوئیست^۳ و همکاران (۲۰۰۹) در بررسی تفاوت‌های نژادی در بی‌فرزندگی به این نتیجه رسیدند که بی‌فرزندگی در درجه اول در میان زنان سفیدپوست با تحصیلات و پایگاه اقتصادی اجتماعی بالاتر و سپس در میان زنان سیاه‌پوست با تحصیلات بالا مشاهده می‌شود. بی‌فرزندگی همچنین در میان زنان سیاه‌پوست ازدواج کرده بسیار بالاتر از هم‌تایان سفیدپوست‌شان بود.

تفاوت قائل شدن بین زنان با بی‌فرزندگی اختیاری و اجباری نیز حائز اهمیت است. هلندر (۲۰۰۷) در مطالعه خود به تفاوت‌های جالبی بین این دو دسته از زنان اشاره می‌کند. وابستگی مذهبی زنان دارای بی‌فرزندگی ارادی کمتر از زنانی بود که به اجبار بی‌فرزندگی را تجربه می‌کردند. همچنین، زنان با بی‌فرزندگی داوطلبانه دستمزد بیشتری می‌گرفتند و مشاغل مدیریتی و حرفه‌ای نیز در میان آن‌ها بیشتر از هم‌تایان‌شان بود و نگرش مثبت‌تری نیز به برابری جنسیتی داشتند.

---

1. Merz & Liefbroer
2. Murray & Lagger
3. Lundquist

موری و لاگر (۲۰۰۱) در مطالعه‌ای متفاوت از ویژگی‌های افراد به بررسی باروری مردان متولد ۱۸۸۰-۱۸۳۰ در طی دوران کاهش باروری آمریکایی‌ها پرداختند. آن‌ها دریافتند که رابطه بین سلامت به‌عنوان شاخص توده بدن و بی‌فرزندگی رابطه‌ای غیرخطی است. مردان با هیکل قوی‌تر در مقایسه با مردان لاغراند، تعداد فرزندان بیشتری داشتند. این امر می‌تواند به چند دلیل باشد: نخست اینکه با توجه به نرخ نسبتاً بالای شیوع سل در قرن ۱۹ در آمریکا، عفونت سل می‌توانست باروری مردان را تحت تأثیر قرار دهد، زیرا این عفونت بافت‌های تناسلی را به‌شدت مورد آسیب قرار می‌دهد و منجر به نازایی مردان می‌شد. بنابراین عفونت سل می‌توانست سبب کاهش باروری به‌ویژه در میان مردان ضعیف‌تر شود. تأثیر بیماری‌ها بر بی‌فرزندگی در مطالعه لارسن (۱۹۹۶) نیز دیده می‌شود. وی معتقد است که درمان مالاریا در تانزانیا مقداری از کاهش بی‌فرزندگی در طول دوره ۱۹۹۲-۱۹۷۳ را تبیین می‌کند به‌ویژه که کاهش بی‌فرزندگی در مناطق کنار آبریزها که در آن مالاریا شیوع گسترده‌ای داشت، بیشتر بوده است.

برخی مطالعات علت افزایش بی‌فرزندگی را به ساختار دولت رفاه مرتبط می‌دانند که سبب کاهش وابستگی افراد مسن به ساختارهای خانوادگی سنتی شده است (Park 2005). نتایج نشان می‌دهد که بی‌فرزندگی در میان کشورهای غربی که در اندیشه‌های نو و مدرنیسم پیشگام بوده‌اند و یا اینکه در آن‌ها گذار جمعیتی دوم پیشرفت بیشتری داشته است، بیش از دیگر جوامع می‌باشد. برای مثال در کشورهای اسکاندیناوی که در آن‌ها تأکید بیشتری بر استقلال فردی، آزادی و نوسازی می‌شود بی‌فرزندگی بیشتری مشاهده شده است (Hara 2008).

گونزالس و گوررو^۱ (۲۰۰۶) نیز با در نظر گرفتن سطح کلان نشان دادند که نهادهای ملی، زندگی زنان را به‌ویژه در مورد مادرشدن و زندگی مشترک تحت تأثیر قرار می‌دهد. آن‌ها با مقایسه چهار کشور (آلمان غربی، اسپانیا، فرانسه، ایتالیا) نشان دادند که آلمان غربی دارای بیشترین میزان بی‌فرزندگی می‌باشد. نتایج آن‌ها همچنین مشخص کرد که بی‌فرزندگی موقت که

در حدفاصل بین خروج از خانه والدین و ورود به زندگی مشترک جدید است در فرانسه زودتر به اتمام می‌رسد و این زمان‌بندی سریع‌تر در گذار به مادری یکی از دلایل کاهش بی‌فرزندگی در فرانسه است.

محققان همچنین به شخصیت افراد دارای بی‌فرزند علاقه دارند. برخی از یافته‌ها نشان می‌دهد که بی‌فرزندگی در میان زنانی که خیلی در بند نقش‌های جنسیتی مرسوم نیستند، بیشتر است (Callan 1986; Baber & Dreyer 1986). دیگر جامعه‌شناسان به نقش فمینیسم و تغییر ایدئولوژی در مورد نقش‌های زنان اشاره می‌کنند (Park 2005). در این رابطه، اندیشمندانی چون باستن^۱ (۲۰۰۹) این موضوع را نقد می‌کنند که چرا افرادی که بی‌فرزندگی را انتخاب می‌کنند به‌عنوان یک هویت نابهنجار در نظر گرفته می‌شوند حال آنکه کسانی را که والدین شدن را انتخاب می‌کنند به‌عنوان یک انتخاب طبیعی نگاه می‌کنند.

از دیگر مسائل مورد بحث، توجه به انگیزه‌های روانی و شرایط جامعه‌شناختی است که افراد را به سمت بی‌فرزندگی سوق می‌دهد. هوسخنشت (۱۹۸۲) به بررسی دلایلی پرداخت که افراد تصمیم‌شان را برای نخواستن فرزند بیشتر با آن توجیه می‌کردند از جمله: رهایی از مسئولیت مراقبت از کودکان، فرصت بیشتر برای خود شکوفایی و تحرک اجتماعی، رابطه زناشویی رضایت‌بخش‌تر، ملاحظات شغلی و مزایای پولی آن برای زنان، نگرانی‌ها در مورد رشد جمعیت؛ عدم علاقه به کودکان، نگرانی در مورد جنبه‌های فیزیکی زایمان و دوران پس از آن؛ و نگرانی برای کودکان با توجه به شرایط مخاطره‌آمیز جهانی. مطالعات مک‌کویلان (۲۰۰۴) و کایخا^۲ (۲۰۱۲) نشان داد که تصمیم به بی‌فرزند ماندن اغلب با میل به استقلال، آزادی، و رفاه فردی و همچنین نگرانی در مورد افزایش جمعیت و پایداری محیطی مرتبط است.

---

1. Basten
2. Calleja

جدول ۲. خلاصه‌ای از مهم‌ترین علل و عوامل موثر بر بی‌فرزندگی در جهان
براساس مطالعات مرور شده

سال انتشار	نویسنده/گان	مهم‌ترین علل بی‌فرزندگی
۱۹۸۲	هوسخنشت	رهایی از مسئولیت مراقبت از کودکان، فرصت بیشتر برای خود شکوفایی و تحرک اجتماعی، رابطه زناشویی رضایت‌بخش‌تر، ملاحظات شغلی و مزایای پولی آن برای زنان، نگرانی‌ها در مورد رشد جمعیت؛ عدم علاقه به کودکان، نگرانی در مورد جنبه‌های فیزیکی زایمان و دوران پس از آن؛ و نگرانی برای کودکان با توجه به شرایط مخاطره‌آمیز جهانی
۱۹۸۶	بایر و درایر	دوری از نقش‌های جنسیتی مرسوم
۱۹۹۶	لارسن	وضعیت بهداشتی بهتر، درمان مالاریا در تانزانیا
۲۰۰۱	موری و لاگر	اشتغال و داشتن مشاغل حرفه‌ای بالاتر
۲۰۰۵	پارک	ساختارهای دولت رفاه (سبب کاهش وابستگی افراد سالمند به ساختارهای خانوادگی سنتی شده است)، نقش فمینیسم و تغییر ایدئولوژی در مورد نقش زنان
۲۰۰۶	گونزالس و گوررو	نهادهای ملی، زندگی زنان را به‌ویژه در مورد مادرشدن و زندگی مشترک تحت تأثیر قرار می‌دهد. هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم فرزندان، داشتن موقعیت پایدار شغلی و درآمد بالا
۲۰۰۷	کاکس و پندیل	داشتن نگرش مذهبی کمتر
۲۰۰۷	هلندر	وابستگی مذهبی کمتر، داشتن درآمد بالاتر، داشتن مشاغل مدیریتی و حرفه‌ای، نگرش مثبت به برابری جنسیتی
۲۰۰۷	کاکس و پندیل	جنسیت، نژاد و سن
۲۰۰۸	تنتوری و منکاریتی	داشتن خانواده کوچکتر
۲۰۰۸	هارا	کشورهایی که در اندیشه‌های نو و مدرنیزاسیون پیشگام بوده‌اند و گذار جمعیتی دوم را زودتر تجربه کرده‌اند.
۲۰۰۹	لوندکوئیست و همکاران	تفاوت‌های نژادی (سفیدپوست بودن)، تحصیلات و پایگاه اقتصادی-اجتماعی بالاتر
۲۰۱۲	مرز و لیفبرور	تحصیلات بالا، هزینه‌های فرصت
۲۰۱۲	کایخا	میل به استقلال، آزادی، و رفاه فردی، نگرانی در مورد افزایش جمعیت و پایداری محیطی

تفاوت جنسیتی در انگیزه‌های بی‌فرزندگی نیز می‌تواند جالب‌توجه باشد. بعضی از تحقیقات ادعا کرده‌اند که زنان بیشتر از مردان با انگیزه‌های نوع‌دوستانه و جمعی (به‌عنوان مثال نگرانی در مورد رشد جمعیت، شک و تردید در مورد توانایی خود برای والدین شدن و یا نگرانی از آینده فرزندان با توجه به مشکلات جهانی) رو به بی‌فرزندگی می‌آورند، در حالی که مردان بیشتر احتمال دارد به دلایل فردی (مثلاً مزایای اقتصادی یا عدم علاقه به کودکان) استناد کنند (Houseknecht 1982).

شکاف جنسیتی در نگرش نسبت به بی‌فرزندگی نیز وجود دارد. کاکس و پندل (۲۰۰۷) نشان دادند که نگرش مثبت به بی‌فرزندگی در میان زنان بیشتر بوده است. همچنین نگرش مثبت بین جوانان بیش از سالخورده‌ها بود. مطالعه مرز و لایف‌ور (۲۰۱۲) در آمریکا نیز نتایج مشابهی به دنبال داشت، باین‌حال نورد‌هویزن (۲۰۱۰) در هلند هرگونه تأثیر سن و کوهورت‌های سنی را بر نگرش نسبت به بی‌فرزندگی رد می‌کند.

۳) پیامدهای بی‌فرزندگی

با ادامه افزایش میزان بی‌فرزندگی، علاقه فزاینده‌ای نیز به پیامدهای بالقوه آن ایجاد شده است. این پیامدها می‌تواند بسیار گسترده و پیچیده باشند و از روندهای جمعیتی و رشد اقتصادی گرفته تا هنجارهای اجتماعی و رفاه فردی را تحت تأثیر قرار دهد. برای مثال بی‌فرزندگی ناخواسته معمولاً پیامدهای فردی به دنبال دارد ولی بی‌فرزندگی ارادی بیشتر دارای پیامدهای سطح کلان است و اجتماع را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در اینجا، ما ادبیات موجود در مورد پیامدهای بی‌فرزندگی را با تمرکز بر سطوح کلان و خرد مرور می‌کنیم.

یکی از پیامدهای بالقوه افزایش بی‌فرزندگی در سطح کلان، کاهش میزان رشد جمعیت و سالخوردگی جمعیت است. با کاهش تعداد فرزندان، حجم جمعیت کل ممکن است با کاهش روبرو شود که این امر خود منجر به طیفی از چالش‌های اقتصادی و اجتماعی می‌شود. کاهش جمعیت می‌تواند منجر به کاهش نیروی کار شود که آن هم به نوبه خود باعث کاهش بهره‌وری اقتصادی و در نتیجه محدود شدن ظرفیت دولت‌ها برای ارائه خدماتی حمایتی می‌شود (Mills

2011). افزایش بی‌فرزندگی همچنین می‌تواند پیامدهایی برای ساختار خانواده و هنجارهای اجتماعی داشته باشد. در بسیاری از فرهنگ‌ها، داشتن فرزند هنوز به‌عنوان یک انتظار اجتماعی و نشانگر بزرگسالی و بلوغ تلقی می‌شود. در نتیجه، افراد و زوج‌های بدون فرزند ممکن است با فشارهای اجتماعی روبرو شده یا به حاشیه رانده شوند (Shapiro 2014). علاوه بر این، بی‌فرزندگی می‌تواند ساختارهای سنتی خانواده را مختل کند و منجر به تغییر در الگوهای خویشاوندی و روابط بین‌نسلی شود (Grundy & Read 2015).

در سطح خرد، تحقیقات نشان می‌دهد که بی‌فرزندگی دارای اثرات مثبت و منفی بر بهزیستی روانشناختی است. از یک سو، افراد بدون فرزند سطوح بالاتری از رضایت از زندگی و رفاه را نسبت به افراد دارای فرزند گزارش می‌کنند، به ویژه وقتی که تصمیم افراد برای عدم‌فرزندآوری به صورت آگاهانه بوده است (Koropecj-Cox et al. 2007; Nomaguchi & Milkie 2022). برای مثال با وجود اینکه بسیاری از محققان فرض را بر این می‌گذارند که افراد بی‌فرزند در مراحل پایانی زندگی فاقد حمایت اجتماعی و روابط عاطفی لازم هستند و در نتیجه انزوای اجتماعی را تجربه خواهند کرد، ولی مطالعات دیگر نشان داده‌اند که سالمندان بی‌فرزند در مقایسه با والدین رضایت از زندگی پایین‌تری را گزارش نکرده‌اند (Park 2005). حتی یک مطالعه نشان داد که سالمندان بدون فرزند در مقایسه با سالمندان دارای فرزند استرس کمتری در زندگی خود تجربه می‌کنند (McMullin & Marshall 1996). همچنین مطالعات بیانگر آن است که بسیاری از افراد بی‌فرزند سطوح بالایی از رضایت و شادی را گزارش کرده‌اند (Berrington & Pattaro 2014).

از سوی دیگر، بی‌فرزندگی غیرارادی با احساسات منفی مانند افسردگی، اضطراب و تنهایی، به ویژه برای زنان مرتبط است (Greil et al. 2010; Agerbo et al. 2013). مطالعه‌ی وانگ^۱ و همکاران (۲۰۲۰) حاکی از آن بود که تعداد فرزندان با افزایش سطوح افسردگی و بیخوابی، به ویژه برای زنان مرتبط است. نتایج به‌دست آمده در آسیا نیز تأثیر بی‌فرزندگی بر افسردگی و

---

1. Wang

تنهایی در میان افراد سالمند چینی را مورد تأیید قرار داده است (Chou & Chi 2004). تفاوت‌ها و شباهت‌هایی در میان مطالعات به‌دست‌آمده از چین و آمریکا وجود دارد. تأثیر بی‌فرزندی بر سلامت افراد چینی در مقایسه با آمریکایی‌ها بیشتر است (Zhang & Hayward 2001). همچنین احتمال افسردگی متوسط و شدید در بین افراد سالمند بی‌فرزند بسیار بیشتر است (Quashie & Andrade 2017). البته این پیامدهای منفی را می‌توان با حمایت اجتماعی و دسترسی به منابع سلامت روان کاهش داد.

بی‌فرزندی همچنین می‌تواند پیامدهایی برای روابط اجتماعی افراد داشته باشد (Monga et al. 2004). در اجتماعات سنتی، بی‌فرزندی اجباری با نوعی ترحم و بی‌فرزندی اختیاری با دید منفی و به لحاظ اجتماعی نامطلوب روبرو خواهد بود. افراد بی‌فرزند، خودخواه، فردگرا، بی‌مسئولیت، مادی‌گرا و نابالغ در نظر گرفته می‌شوند. این امر در اثر ایدئولوژی‌های مسلط در جامعه رخ می‌دهد (Letherby 2002)؛ بنابراین در این مواقع، جامعه به افراد انگ‌هایی می‌زند (Greil et al. 2010, Agerbo et al. 2013). در چنین حالتی به نظر می‌رسد مفهوم انتخاب آزاد در جوامع و محیط‌هایی که تصمیمات باروری در آن‌ها توسط هنجارهای اجتماعی قوی هدایت می‌شوند، بی‌معنی به نظر برسد. یک مطالعه کیفی نشان داد زنانی که بی‌فرزندی را انتخاب کرده‌اند بیش از هم‌تایان مرد، مورد قضاوت نادرست و انگ‌زدن قرار گرفته‌اند. علاوه بر این مردان دید منفی‌تری نسبت به زنان بی‌فرزند دارند. همچنین شرکت‌کنندگان در یک پژوهش، صفات مثبت‌تر را به افراد دارای فرزند نسبت می‌دادند (Kemkes 2008). مial¹ (۱۹۸۶) نشان داد که زنانی که از نظر جسمی نابارور هستند و فرزند ندارند، بیش از زنان باروری که بی‌فرزند هستند، مورد انگ‌زدن قرار می‌گیرند. تحلیل بحث‌های گروه‌های کانونی در نیجریه نیز نشان داد که دید منفی نسبت به بی‌فرزندی داوطلبانه صرف‌نظر از دلایل آن وجود دارد که می‌تواند به دلیل فرهنگ پروناتالیستی موجود در آن کشور باشد. انتخاب بی‌فرزندی داوطلبانه قابل قبول نبوده و با تمسخر، شکاک و مخالفت مواجه شده بود. باین‌حال نگرش نسبت به بی‌فرزندی غیرارادی تا

---

1. Miall

حد زیادی ملایم‌تر بود (Ibisomi & Mudege 2014). پذیرش بی‌فرزندگی غیرارادی در مناطق شمالی نیجریه که مسلمان هستند بیشتر است و این امر می‌تواند به دلیل باروهای مذهبی محکم‌تر ساکنان این مناطق باشد که بیشتر اتفاقات را به خدا نسبت می‌دهند.

در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، ننگ اجتماعی بی‌فرزندگی به‌ویژه برای زنان واضح و مبرهن است و ممکن است به انزوا و بی‌توجهی منجر شود. با این حال تفاوت‌های قابل توجهی به لحاظ منطقه‌ای وجود دارد. به‌عنوان مثال زنان بی‌فرزند و نابارور در تایلند بسیار بیشتر از زنان نیجریه‌ای مورد حمایت همسران‌شان قرار دارند (Van Ballen & Inhorn 2002). بی‌فرزندگی در آمریکا نیز تنهایی بیشتر را به دنبال داشته است هرچند بین نژادهای مختلف این تنهایی متفاوت است (Raymo et al. 2022).

دلیل اینکه چرا بی‌فرزندگی به‌عنوان یک ننگ شناخته می‌شود، این است که بی‌فرزندگی با هویت زنانگی و مادر شدن در تضاد است. در واقع بسیاری از مردم منزلت زن را در مادر شدن می‌بینند و این عمل به صورت طبیعی رکن اصلی هویت زنانه را تشکیل می‌دهد. در چنین حالتی زنانی که بی‌فرزندگی را انتخاب می‌کنند هویت زنانه و زنانگی خود را به چالش می‌کشند (Park 2005).

گیلسپ^۱ (۱۹۹۹) معتقد است که تجربه و میل مادر شدن برای تمامی زنان مطلوب نیست. عدم تمایل به مادر شدن به سادگی منجر به کشش به سمت بی‌فرزندگی می‌شود، بنابراین برخی از زنان هیچ میل طبیعی، ذاتی یا غریزی برای مادر شدن ندارند. با این حال رد مادری و انتخاب بی‌فرزندگی به معنای رد زنانگی و هویت زنانه نمی‌باشد. برعکس، بی‌فرزندگی یک جزء اصلی برای هویت زنانه برخی از زنان می‌باشد و زن بودن را مشروط به مادر بودن نمی‌دانند. علاوه بر این، آن‌ها به‌طور کامل گفتمان‌های فرهنگی را که فرض می‌کنند مادر شدن نقطه‌ی مرکزی در هویت زنانه می‌باشد و بی‌فرزندگی نشانه‌ای از "زنانگی شکست خورده"^۲ است را رد می‌کنند.

1. Gillespie

2. Failed femininity

الکساندر و همکاران (۱۹۹۲) با بررسی پشیمانی زنان بی‌فرزند از بچه‌دار نشدن به این نکته اشاره دارند که احساس پشیمانی بایستی درون بافت فرهنگی جامعه، مورد بررسی قرار گیرد.

لتربی (۲۰۱۴) نشان داد که تجارب بی‌فرزندی توسط طیفی از عوامل، از جمله هنجارها و انتظارات اجتماعی، ترجیحات و ارزش‌های فردی و شرایط شخصی شکل می‌گیرد. افراد بدون فرزند در مقایسه با افراد دارای فرزند ممکن است روابط صمیمانه‌تری با نزدیکان خود داشته باشند (Koropeckyj-Cox et al. 2007; Nomaguchi & Milkie 2022). زنان در هند از عواقب بی‌فرزندی ناشی از ناباروری رنج زیادی می‌برند زیرا فرزندان منبع اصلی اعتبار و امنیت زنان در خانه شوهر به حساب می‌آیند. یونیسفا (۱۹۹۹) در پژوهشی در میان زنان هندی نشان داد که زنان بی‌فرزند با خطر طلاق و یا ازدواج مجدد همسرانشان روبرو هستند. دو سوم از زنان مورد مطالعه‌ی وی در معرض خشونت همسر قرار داشتند که ۱۳ درصد آن‌ها به دلیل بی‌فرزندی بوده است. مطالعه‌ی شاپیرو (۲۰۱۴) نیز نشان داد که زوج‌های بدون فرزند اغلب با آنگ و فشارهای اجتماعی برای بچه‌دار شدن روبرو هستند هرچند این افراد بیان کرده‌اند که با یکدیگر ارتباط بیشتری داشته و از آزادی بیشتری نیز برخوردارند.

رابطه بین رضایت زناشویی و بی‌فرزندی نیز تا حدی پیچیده به نظر می‌رسد. بارتلت^۱ (۱۹۹۵) در مطالعه خود دریافت که نرخ طلاق برای زوج‌های بدون فرزند در حد متوسط بود. وی همچنین دریافت که رضایت زناشویی در میان زوج‌های بی‌فرزند بیشتر می‌باشد.

پیامدهای اقتصادی نیز در مورد بی‌فرزندی مورد توجه قرار گرفته است. مطالعات نشان داده‌اند که بی‌فرزندی با سطوح بالاتر رفاه اقتصادی مرتبط است، زیرا افراد بدون فرزند به لحاظ داشتن درآمد کافی برای مصرف با مشکلات کمتری روبرو هستند و کمتر از والدین دارای فرزند دچار فشار مالی می‌شوند (Nomaguchi & Milkie 2020). با این حال، بی‌فرزندی ممکن است پیامدهای اقتصادی منفی نیز داشته باشد، زیرا افراد بدون فرزند احتمالاً در سنین سالمندی، منابع حمایتی کمتری خواهند داشت (Greil et al. 2010).

---

1. Bartlett

در نهایت، مطالعات نشان می‌دهد که بی‌فرزندگی با پیامدهای سلامتی مثبت و منفی همراه است. از یک طرف، افراد بدون فرزند سطوح پایین‌تری از استرس و سطح بالاتری از سلامت جسمانی را گزارش کرده‌اند (Nomaguchi & Milkie 2020). از سوی دیگر، بی‌فرزندگی با سطوح بالاتری از اختلال در سلامتی و مرگ‌ومیر، به ویژه برای زنان، مرتبط است (Greil et al. 2013; Agerbo et al. 2010). مطالعات در آمریکا همچنین نشان داده است که بیشترین نگرانی از بی‌فرزندگی در میان زنانی وجود دارد که با موانع زیست‌پزشکی روبرو هستند (McQuillan et al. 2012).

به‌طور کلی، مرور پیامدهای بی‌فرزندگی نشان داد که این پیامدها بسیار متنوع هستند و به عواملی مانند ویژگی‌های فردی همچون جنس، وضع زناشویی، سطح تحصیلات و همچنین دلایل بی‌فرزندگی فرد بستگی دارد. از این رو، تحقیقات آینده برای درک بهتر پیامدهای بی‌فرزندگی بایستی به بررسی این روابط پیچیده توجه کنند و افراد و خانواده‌ها را از پیامدهایی که بی‌فرزندگی می‌تواند به همراه داشته باشد، آگاه سازند.

جدول ۳. خلاصه‌ای از مهم‌ترین پیامدهای (مثبت و منفی) بی‌فرزندگی براساس مطالعات مرور شده

سال انتشار	نویسندگان	پیامد در سطح	پیامدها
۲۰۱۱	میلز	کلان	کاهش میزان رشد جمعیت و سالخوردگی جمعیت
۲۰۱۵	گرانندی و رید		تغییر در ساختارهای سنتی خانواده، الگوهای خویشاوندی و کاهش روابط بین نسلی
۱۹۹۶	مک‌مولن و مارشال	خرد (روانشناختی)	استرس کمتر
۲۰۰۴	چو و چی		افزایش افسردگی و تنهایی در میان افراد سالمند
۲۰۰۵	پارک		رضایت بالاتر سالمندان از زندگی
۲۰۱۴	برینگتون و پاتارو		میزان بالاتر رضایت از زندگی در بین افراد بی‌فرزند
۲۰۱۶	هالند و همکاران		افزایش سطوح افسردگی و اضطراب، به‌ویژه برای زنان
۲۰۱۷	کواشی و آنراده		احتمال افسردگی متوسط و شدید برای سالمندان بی‌فرزند

پیامدها	پیامد در سطح	نویسندگان	سال انتشار
رضایت زناشویی بالاتر و احتمال طلاق متوسط در میان زوج‌های بی‌فرزند	خرد (اجتماعی)	بارتلت	۱۹۹۵
خطر طلاق و یا ازدواج مجدد همسر		یونیسا	۱۹۹۹
عدم حمایت همسران در نیجریه در مقایسه با زنان بی‌فرزند تایلندی		فان‌بالن و اینهورن	۲۰۰۲
افراد بی‌فرزند، خودخواه، فردگرا، بی‌مسئولیت، مادی‌گرا و نابالغ در نظر گرفته می‌شوند.		لتربای	۲۰۰۲
افراد بدون فرزند روابط نزدیک‌تری با دوستان، خواهران و برادران و والدین خود دارند.		کوروچی - کاکس و همکاران	۲۰۰۷
قرار گرفتن در معرض قضاوت نادرست، انگ زدن و داشتن دید منفی‌تری نسبت به زنان بی‌فرزند		کمکس	۲۰۰۸
به چالش کشیده شدن هویت زنانگی و مادرشدن		باستن	۲۰۰۹
داشتن دید منفی نسبت به بی‌فرزندی داوطلبانه، قابل قبول نبودن بی‌فرزندی ارادی و تمسخر، شکاک و مخالفت با این افراد.		ایبوسمی و مودج	۲۰۱۴
داشتن روابط نزدیک و صمیمی‌تر با خویشاوندان نزدیک		نوماگوچی و میکی	۲۰۲۰
داشتن منابع حمایتی کمتر در سنین سالمندی		خرد (اقتصادی)	گریل و همکاران
سطوح بالاتر رفاه اقتصادی و فشار مالی کمتر		نوماگوچی و میکی	۲۰۲۰
سطوح بالاتری از اختلال در سلامتی و مرگ‌ومیر، به‌ویژه برای زنان	خرد (سلامت)	آگربو و همکاران	۲۰۰۵
سطوح پایین‌تر استرس و سطح بالاتری از سلامت جسمانی		نوماگوچی و میکی	۲۰۲۰

۴) مطالعات بی‌فرزندی در ایران

علیرغم مطالعات متعددی که در خصوص بی‌فرزندی در مناطق توسعه‌یافته انجام شده است، در ایران این مطالعات از فراوانی اندکی برخوردار است. این در حالی است که موضوع کاهش باروری و الگوهای فرزندآوری توجهات ویژه‌ای را در بین محققان به خود جلب کرده است. این امر البته می‌تواند ریشه در فرهنگ جامعه ایرانی داشته باشد که در آن داشتن فرزند هنوز از جایگاه اجتماعی بالایی برخوردار است و آمارهای بی‌فرزندی هنوز به حدی نرسیده است که تبدیل به مسئله شده باشد. هرچند روند بی‌فرزندی در کشور رو به افزایش است.

آمارهای دقیقی از میزان بی‌فرزندی در ایران وجود ندارد و بسیاری از آمارهای موجود مربوط به مطالعاتی است که با هدف دیگری انجام گرفته و در آن گزارشی از بی‌فرزندی نیز ارائه شده است. رازقی نصرآباد و همکاران (۲۰۱۳) نشان دادند که میزان بی‌فرزندی زنان ۳۹-۱۵ ساله طی دوره ۲۰۰۳-۱۹۹۱ از ۱/۸ به ۲/۵ درصد رسیده است. برآوردهای آن‌ها نشان می‌دهد که در همین دوره، میزان بی‌فرزندی طول عمر (زنان ۴۹-۴۵ ساله) از ۳/۸ درصد به ۲/۲ درصد کاهش یافته بود. همچنین آن‌ها با داده‌های پیمایش جمعیت و سلامت سال ۲۰۰۰ نشان دادند که بی‌فرزندی ارادی و غیرارادی به ترتیب ۸/۵ و ۲ درصد بود. فروتن و بیژنی (۱۴۰۰) میزان بی‌فرزندی در میان افراد ازدواج کرده ۲۵-۲۴ ساله مناطق شهری و روستایی ایران را ۱۲/۲ درصد بیان کرده‌اند اما بیان می‌کنند که تنها ۱ درصد این افراد تمایل دارند تا بی‌فرزند باقی بمانند. بگی (۱۴۰۰) نیز در تحلیل داده‌های پیمایش ملی ازدواج تمایل به بی‌فرزندی در بین زوج‌های تازه ازدواج کرده را تنها ۲/۱ درصد برآورد کرده است. در همین راستا، محمودیانی (۱۳۹۹) براساس داده‌های سرشماری ۱۳۹۵ و مطالعه زنان ۴۹-۱۵ ساله، میزان بی‌فرزندی طول عمر را ۴/۴ درصد برآورد کرده است.

حمیدی‌فر (۱۳۹۴) درصد افراد بی‌فرزند ارادی در بین افراد ۴۹-۲۵ ساله در شهر رشت را ۳۵/۸ و سهم افراد بی‌فرزند غیرارادی را ۶/۸ درصد برآورد کرد. معینی‌فر (۱۳۹۴) براساس داده‌های پیمایش سلامت و جمعیت ۱۳۸۹ میزان بی‌فرزندی خودخواسته را ۱۲، بی‌فرزندی

موقت را ۹/۸ درصد و بی‌فرزندگی دایمی را ۱/۷ درصد برآورد کرد. مهربان (۱۴۰۰) با استفاده از داده‌های سرشماری ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ نشان داد که استان سمنان با ۹/۵ و کهگیلویه و بویراحمد با ۸/۵ درصد بالاترین میزان بی‌فرزندگی را داشتند.

بررسی دلایل بی‌فرزندگی یا تمایل به آن نیز از دیگر موضوعات مورد علاقه محققان ایرانی بوده است. بگی و همکاران (۱۴۰۰) براساس داده‌های پیمایش ملی خانواده در سال ۱۳۹۷ نشان دادند که ۳۰ درصد افراد بدون فرزند، تمایلی به داشتن فرزند نداشتند. آن‌ها مهم‌ترین علل عدم تمایل به فرزندآوری را در چهار دسته مشکلات و نگرانی‌های مرتبط با فرزندان و آینده آن‌ها، شرایط کاری و هزینه فرصت، روابط بین همسران، و مشکلات سلامتی و جسمانی افراد طبقه‌بندی کردند. بگی (۱۴۰۰) نشان داد که هزینه‌های اقتصادی فرزندان و عدم علاقه به فرزند مهم‌ترین دلایلی بود که افراد برای تمایل به بی‌فرزندگی عنوان کرده بودند. محمودیانی و رفیعی (۱۴۰۱) و رفیعی (۱۴۰۱) به این نتیجه رسیدند که عواملی همچون افزایش سن و تحصیلات بالاتر احتمال بی‌فرزندگی را افزایش می‌دهد. در سطح کلان اما شهرنشینی، افزایش مشارکت اقتصادی و کاهش نرخ بیکاری احتمال بروز آن را کاهش می‌دهد.

علل و تمایل به بی‌فرزندگی در مطالعات کیفی نیز مورد توجه بوده است. حمیدی‌فر و همکاران (۱۳۹۶) پنج علت اصلی بی‌فرزندگی ارادی را مسئولیت‌های بالای پدر و مادری، محدودیت‌های اجتماعی فرزند برای والدین، محدودیت‌های زناشویی فرزند برای والدین، هزینه‌های بالای داشتن فرزند و مخاطره‌های بارداری برای زنان عنوان کرده‌اند. خلج آبادی فراهانی و کیانی علی‌آبادی (۱۳۹۷) در مصاحبه با ۱۸ زن متاهل تهرانی نشان دادند که زنان متاهل بی‌فرزند علیرغم ارزش ذاتی که برای فرزند قائل هستند، اما براساس عقلانیت خود در مورد کیفیت رابطه زناشویی خود تصمیم به فرزندآوری خواهند گرفت. احمدی و همکاران (۱۳۹۷، ۲۰۱۹) نیز در مطالعه‌ای کیفی در میان ۳۳ زوج تهرانی، مهم‌ترین دلایل بی‌فرزندگی داوطلبانه را جامعه مخاطره‌آمیز و تجربه‌های ناگوار و شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر همچون آسیب‌های اجتماعی، حضور اجتماعی زنان، سن ازدواج، منابع طبیعی، حمایت اجتماعی،

تجارب بد دوران کودکی، تجارب منفی فرزندان و پوچ‌انگاری زندگی بیان کرده‌اند. سرداری (۱۳۹۸) نیز در مطالعه زوجین بی‌فرزند در ۶ شهر ایران معتقد است افراد براساس تجربیات محیط سیاسی و اجتماعی موجود اقدام به بی‌فرزندی ارادی گرفته‌اند.

بی‌فرزندی غیرارادی نیز مورد مطالعه قرار گرفته است. دیرکوند مقدم و همکاران (۱۳۹۵) میزان ناباروری در ایران را ۱۹-۱۱ درصد بیان کرده‌اند که بر این اساس در گروه سنی ۴۰-۲۰ سال، حدود ۱/۷ میلیون زوج نابارور وجود دارد. همچنین براساس گزارش وزارت بهداشت (۱۳۹۸) سالانه ۸۸ هزار زوج به این رقم افزوده می‌شود.

پیامدهایی که این نوع از بی‌فرزندی دارد بسیار بیشتر از پیامدهای آن برای افراد بی‌فرزند ارادی است. افشانی و همکاران (۱۴۰۱) با مصاحبه با ۲۱ زن نابارور در شهر یزد نشان دادند که این زنان از منظر روانشناختی و رابطه زن‌وشوهری بسیار آشفته هستند. یکی از مهم‌ترین این دلایل وجود نگرانی از ازدواج مجدد همسر است. عباسی‌شواری و همکاران (۱۳۸۴) با بیان اینکه جامعه، ناباروری را یک مشکل زنانه می‌شناسد، معتقدند که زنان در مقایسه با مردان با مسائل و مشکلات خانوادگی و اجتماعی بیشتری روبرو هستند. خداکرمی و همکاران (۱۳۸۸) نیز به تأثیر ناباروری بر روابط عاطفی و جنسی زوجها اشاره دارند. عباسی مولید و همکاران (۱۳۸۸) نیز آسیب‌های فردی را به‌عنوان مهم‌ترین پیامدهای ناباروری مشخص کرده‌اند. در مطالعه‌ای متفاوت شاهنوشی و همکاران (۱۳۸۹) با مطالعه ۴۰۳ زن همسر دار نشان می‌دهند که زنان نابارور که فرزند ندارند با هیچ‌یک از مشکلاتی که انتظار می‌رود (مثل سرزنش دیگران و اختلاف زناشویی و ...) روبرو نبوده‌اند هرچند برخی از اطرافیان، آن‌ها را به طلاق و پذیرش فرزندخواندگی تشویق کرده بودند. باقری و سعادت (۱۳۹۵) زمان مطلوب بی‌فرزندی در بین جوانان را با سن آنها مرتبط دانسته و بیان کردند که ترس از نابارور شدن سبب می‌شود با افزایش سن، زمان مطلوب بی‌فرزندی نیز کاهش یابد.

جدول ۴. خلاصه‌ای از نتایج مطالعات انجام شده در ایران

نتایج	برونداد مطالعه	نویسندگان	سال انتشار
درصد افراد بی‌فرزند ارادی ۳۵/۸ و سهم افراد بی‌فرزند غیرارادی ۶/۸ درصد است.	شیوع بی‌فرزندگی	حمیدی‌فر	۱۳۹۴
نسبت بی‌فرزندگی ارادی ۱۲، بی‌فرزندگی موقت ۹/۸ و بی‌فرزندگی دائمی ۱/۷ درصد است.		معینی‌فر	۱۳۹۴
در فاصله ۲۰۰۳-۱۹۹۱ نسبت بی‌فرزندگی از ۱/۸ به ۲/۵ درصد و بی‌فرزندگی طول عمر از ۳/۸ به ۲/۲ درصد رسیده بود. همچنین بی‌فرزندگی ارادی و غیرارادی در سال ۲۰۰۰ به ترتیب ۸/۵ و ۲ درصد بود.		رازقی نصرآباد و همکاران	۲۰۱۳
بی‌فرزندگی طول عمر ۴/۴ درصد بود.		محمودیانی	۱۳۹۹
بی‌فرزندگی ۱۲/۲ درصد است اما تنها ۱ درصد این افراد تمایل دارند تا بی‌فرزند باقی بمانند.		فروتن و بیژنی	۱۴۰۰
تمایل به بی‌فرزندگی تنها ۲/۱ درصد است.		بگی	۱۴۰۰
استان سمنان با ۹/۵ و کهگیلویه و بویراحمد با ۸/۵ درصد بالاترین میزان بی‌فرزندگی را داشتند.		مهربان	۱۴۰۰
مسئولیت‌های بالای پدر و مادری، محدودیت‌های اجتماعی فرزند برای والدین، محدودیت‌های زناشویی فرزند برای والدین، هزینه‌های بالای داشتن فرزند و مخاطره‌های بارداری برای زنان		دلایل بی‌فرزندگی (مطالعه کیفی)	حمیدی‌فر و همکاران
جامعه مخاطره‌آمیز و تجربه‌های ناگوار و شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر مثل آسیب‌های اجتماعی، حضور اجتماعی زنان، سن ازدواج، منابع طبیعی، تجارب بد دوران کودکی، تجارب منفی فرزندان و پوچ‌انگاری زندگی	تجربیات محیط سیاسی و اجتماعی	احمدی و همکاران	۱۳۹۷ و ۲۰۱۹
		سرداری	۱۳۹۸

سال انتشار	نویسندگان	برونداد مطالعه	نتایج
۱۴۰۰	بگی و همکاران	دلایل بی‌فرزندگی (مطالعه کمی)	مشکلات و نگرانی‌های مرتبط با فرزندان و آینده آن‌ها، شرایط کاری و هزینه فرصت، روابط بین همسران، و مشکلات سلامتی و جسمانی افراد
۱۴۰۰	بگی		هزینه‌های اقتصادی فرزندان و عدم‌علاقه به فرزند
۱۴۰۱	رفیعی		شهرنشینی، افزایش مشارکت اقتصادی و بیکاری
۱۴۰۱	محمودیانی و رفیعی		افزایش سن، تحصیلات بالاتر
۱۳۸۴	عباسی‌شوازی و همکاران	آسیب‌های فردی مهم‌ترین پیامدهای ناباروری هستند.	زنان در مقایسه با مردان با مسائل و مشکلات خانوادگی و اجتماعی بیشتری روبرو هستند.
۱۳۸۸	عباسی مولید و همکاران		آسیب‌های فردی مهم‌ترین پیامدهای ناباروری هستند.
۱۳۸۹	شاهنوشی و همکاران	پیامدهای بی‌فرزندگی (غیرارادی)	زنان نابارور که فرزندی ندارند با هیچ یک از مشکلاتی که انتظار می‌رود (مثل سرزنش دیگران و اختلاف زناشویی و ...) روبرو نبودند هرچند برخی از اطرافیان، آن‌ها را به طلاق و پذیرش فرزندخواندگی تشویق کرده بودند.
۱۳۹۵	باقری و سعادت‌ی	این زنان از منظر روانشناختی و رابطه زن‌وشوهری بسیار آشفته هستند. یکی از مهم‌ترین این دلایل وجود نگرانی از ازدواج مجدد همسر است.	زمان مطلوب بی‌فرزندگی با سن افراد مرتبط است و ترس از نابارور شدن سبب می‌شود با افزایش سن، زمان مطلوب بی‌فرزندگی نیز کاهش یابد.
۱۴۰۱	افشانی و همکاران		این زنان از منظر روانشناختی و رابطه زن‌وشوهری بسیار آشفته هستند. یکی از مهم‌ترین این دلایل وجود نگرانی از ازدواج مجدد همسر است.

نتیجه‌گیری

نوشتار حاضر به بررسی و مرور مطالعات صورت گرفته در مورد بی‌فرزندگی در بازه زمانی ۱۹۷۰ تا ۲۰۲۲ پرداخته است. در این مطالعه، طیف وسیعی از مجلات دانشگاهی مورد بررسی

قرار گرفت تا درک جامعی از وضعیت فعلی تحقیقات در مورد بی‌فرزندگی به دست آید. مرور مطالعات نشان می‌دهد که بی‌فرزندگی موضوعی است که در رشته‌های مختلف دانشگاهی مورد توجه بوده است و محققان از روش‌های تحقیقاتی و چارچوب‌های نظری مختلفی برای مطالعه این پدیده پیچیده استفاده کرده‌اند. همچنین بدیهی است که مطالعات بی‌فرزندگی در زمینه‌های فرهنگی متنوع و با تمرکز بر موضوعات مختلف از جمله دلایل تصمیم به بی‌فرزندگی، عوامل اجتماعی و فرهنگی که این تصمیم را شکل می‌دهند، پیامدهایی که بی‌فرزندگی برای افراد به همراه دارد، انجام می‌شود. طیف وسیعی از مجلات معتبر گنجانده شده در این بررسی، ماهیت بین‌رشته‌ای مطالعه بی‌فرزندگی را نشان می‌دهد و نیاز به همکاری در زمینه‌های مختلف را برجسته می‌سازد.

چنانچه به صورت انتقادی به بحث در مورد بی‌فرزندگی پردازیم مشاهده می‌کنیم که مواجهه با بی‌فرزندگی هم درون کشورها و هم به صورت جهانی به شیوه‌ای متفاوت صورت گرفته است. پدیده بی‌فرزندگی در میان کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه تفاوت زیادی دارد. برای مثال اگرچه پیامدهای اقتصادی اجتماعی بی‌فرزندگی در کشورهای غربی محدود شده، ولی پذیرش اجتماعی گسترده‌ی بی‌فرزندگی داوطلبانه در این کشورها سبب شده است تا تجربه‌ی بی‌فرزندگی اجباری همچنان مغفول بماند.

در همه‌ی جوامع برخی گروه‌های زنان به داشتن فرزند تشویق می‌شوند حال آنکه برخی دیگر از این امر منع می‌شوند. به‌عنوان مثال، برنامه‌های تنظیم خانواده در مناطق در حال توسعه مورد حمایت قرار می‌گیرند، با این حال بی‌فرزندگی چه در شکل داوطلبانه و چه اجباری مورد غفلت واقع شده است. به‌طور مشابهی، در کشورهای صنعتی، باروری زنان سفیدپوست یا زنان با درآمد و تحصیلات بالاتر مورد تشویق قرار می‌گیرد در حالی که باروری زنان رنگین‌پوست کنترل می‌شود. به‌عنوان مثال، کینگ و میر (۱۹۹۷) در بررسی پوشش استفاده از وسایل پیشگیری از بارداری و درمان ناباروری در آمریکا متوجه شدند که زنان فقیر دسترسی گسترده‌ای به روش‌های پیشگیری از بارداری دارند اما دسترسی آنان به درمان ناباروری بسیار اندک است، در حالی که زنان طبقه متوسط و کارگر تحت پوشش گسترده‌ای از درمان ناباروری و پوشش اندکی از روش‌های پیشگیری قرار دارند (Abma & Martinez 2006).

درنهایت و با مطالعه و مرور مطالعات صورت گرفته در این نوشتار، این مطالعات را می‌توان به سه دسته‌ی مشخص تقسیم کرد:

- ۱) مطالعاتی که در پی بررسی شیوع بی‌فرزندگی و ویژگی‌های افراد بی‌فرزند هستند.
- ۲) مطالعاتی که سعی در تعریف علل و تعیین‌کننده‌های این پدیده داشته‌اند.
- ۳) مطالعاتی که عواقب اجتماعی، اقتصادی و فردی بی‌فرزندگی را شناسایی می‌کنند. به‌طورکلی چندین گروه از افراد وجود دارند که ممکن است بدون فرزند بمانند:

- کسانی که شغل و حرفه‌ی خود را در اولویت قرار می‌دهند: بسیاری از زوجها در دنیای امروز اهداف و آرزوهای شغلی خود را بر داشتن فرزند اولویت می‌دهند. این امر می‌تواند به این دلیل باشد که آن‌ها می‌خواهند روی پیدا کردن شغل یا دنبال کردن سایر علایق شخصی خود تمرکز کنند.
- افرادی که به آزادی و استقلال فردی خود اهمیت بیشتری می‌دهند: برخی افراد به سادگی آزادی و استقلال ناشی از نداشتن فرزند را ترجیح می‌دهند. آن‌ها ممکن است از توانایی سفر کردن، دنبال کردن سرگرمی‌ها یا شرکت در فعالیت‌های دیگر بدون مسئولیت‌های ناشی از تربیت فرزندان لذت ببرند.
- کسانی که در مورد افزایش جمعیت و پایداری محیط‌زیست نگرانی دارند: این افراد ممکن است به‌دلیل نگرانی در مورد تأثیر افزایش جمعیت بر محیط‌زیست و آینده کره زمین، بی‌فرزند بمانند. لاکوود^۱ و همکاران (۲۰۲۲) و ناکرود^۲ (۲۰۲۳) خاطرنشان می‌کنند که بی‌فرزندگی در بین مردم کشورهای توسعه‌یافته شایع‌تر است، جایی که نگرانی‌های زیست‌محیطی در بین مردم بیشتر به چشم می‌خورد.

• افرادی که با ناباروری یا سایر مسائل مربوط به بهداشت باروری روبرو هستند: ناباروری یا سایر مسائل مربوط به بهداشت باروری ممکن است بچه‌دار شدن را برای برخی از افراد دشوار یا غیرممکن سازد.

توجه به این نکته نیز ضروری است که همه افرادی که بدون فرزند باقی می‌مانند این کار را با انتخاب خود انجام نمی‌دهند. برخی افراد ممکن است به دلایل اقتصادی یا مالی دچار بی‌فرزندگی غیرارادی شوند، درحالی‌که برخی دیگر ممکن است به فناوری‌های کمک‌باروری دسترسی نداشته باشند. بی‌فرزندگی در کشورهای در حال توسعه اغلب به دلیل عواملی مانند ناباروری، عدم دسترسی به فناوری‌های باروری یا موانع فرهنگی و اجتماعی برای فرزندآوری غیرارادی است. بنابراین، تلاش برای افزایش دسترسی به خدمات تنظیم خانواده و بهداشت باروری و نیز توجه به هنجارهای فرهنگی و اجتماعی ممکن است در کاهش شیوع بی‌فرزندگی غیرارادی در کشورهای در حال توسعه مؤثر باشد.

همان‌گونه که اشاره شد مطالعات متنوع و خوبی در حوزه‌های مختلف بی‌فرزندگی انجام شده است. با این حال هنوز زمینه‌هایی نیز وجود دارد که نیازمند مطالعه و تحقیق بیشتر باشند. برای مثال مطالعات در این زمینه به شدت مردان را نادیده گرفته‌اند. در بررسی انجام شده، تنها یک مطالعه مردان را به‌طور اخص در بررسی‌های خود لحاظ کرده بود. لذا تحقیقات آینده در مورد بی‌فرزندگی بایستی با حضور هر دو جنس اجرا شوند. همچنین تحقیقات بیشتری لازم است تا گذار تصمیم از بی‌فرزندگی به والدین‌شدن و بی‌فرزندگی موقت و عواملی که بر این تصمیم تأثیرگذار هستند را بررسی کند. در نهایت، پژوهش‌های آینده بایستی اثر انتخاب بی‌فرزندگی بر زندگی افراد در دوران سالمندی، خانواده‌ها و جوامع بررسی کنند نه اینکه به‌طور انحصاری بر پیامدهای آن برای زنان متمرکز شوند. ضمن اینکه انجام مطالعات کیفی برای مشخص شدن توجیهات افراد بدون فرزند می‌تواند ابعاد پنهان اتخاذ چنین تصمیماتی را بهتر مشخص سازد.

منابع

- احمدی، سیدابراهیم (۱۳۹۷). بررسی فرآیند تصمیم‌گیری برای بی‌فرزندی در خانواده‌های بی‌فرزند انتخابی، پایان‌نامه دکتری، تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
<https://lib.uswr.ac.ir/site/catalogue/70640>
- افشانی، سیدعلیرضا، ابویی، آزاده، و روحانی، علی. (۱۴۰۱). تجربه زیسته زنان نابارور از مسئله بی‌فرزندی. *ژن در توسعه و سیاست*، ۲۰(۱)، ۲۱-۱.
<https://www.doi.org/10.22059/jwdp.2021.327319.1008049>
- باقری، آرزو و سعادت، مهسا (۱۳۹۵). تحلیل زمان بقای مطلوب بی‌فرزندی جوانان در آستانه ازدواج: مدل پارامتری لگ نرمال. *پژوهنده*، ۲۱(۴)، ۱۹۹-۲۰۹.
<http://pajoohande.sbm.ac.ir/article-1-2249-fa.html>
- بگی، میلاد (۱۴۰۰). تمایل به بی‌فرزندی و تک‌فرزندی در میان زوجین تازه ازدواج کرده در ایران. *پایش*، ۲۱(۱): ۶۹-۷۹.
<https://www.doi.org/10.52547/payesh.21.1.69>
- بگی، میلاد، صادقی، رسول و حاتمی، علی (۱۴۰۰). تمایل به فرزندآوری در ایران: تعیین‌کننده‌ها و محدودیت‌ها. *مطالعات راهبردی فرهنگ*، ۱(۴)، ۸۰-۵۹.
<https://www.doi.org/10.22083/scsj.2022.149113>
- حمیدی‌فر، مهدی (۱۳۹۴). چالش‌های هویتی و مسئله بی‌فرزندی: مطالعه موردی در شهر رشت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان.
<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/b29f7e2452020e9e65e71866b2ffc54d>
- حمیدی‌فر، مهدی، کنعانی، محمد امین و عبادالهی‌چندانق، حمید. (۱۳۹۶). نگاه بی‌فرزندان ارادی درباره فرزندآوری: مطالعه‌ای در شهر رشت. *جامعه‌پژوهی فرهنگی*، ۸(۳): ۲۵-۵۰.
https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_2896.html
- خداکریمی، ناهید، هاشمی، سمیه، صدیق، صدیقه، حمیدیه، مصطفی و طاهری‌پناه، ربابه. (۱۳۸۸). تجربه زندگی با ناباروری: یک بررسی پدیدارشناسی. *باروری و ناباروری*، ۱۰(۴)، ۲۸۷-۲۹۷.
<https://www.jri.ir/article/397>
- خلج‌آبادی فراهانی، فریده و کیانی علی‌آبادی، فاطمه. (۱۳۹۷). بازاندیشی در معنای فرزند و دلالت‌های آن در زندگی: رهیافت کیفی در زنان متأهل بی‌فرزند ساکن شهر تهران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۳(۲۵)، ۱۰۶-۶۷.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.1735000.1397.13.25.3.3>

دیرکوند مقدم، اشرف، دلپیشه، علی و سایه‌میری، کوروش (۱۳۹۵). بررسی شیوع ناباروری در جهان به روش سیستماتیک، *مجله دانشگاه علوم پزشکی قم*، ۱۰(۱)، ۸۷-۷۶.

<https://www.doi.org/10.22038/IJOGL.2014.2231>

رفیعی، سیده‌ریحانه (۱۴۰۱). بررسی رابطه مشخصه‌های سکوتی خانوار و بی‌فرزندگی طول عمر در استان‌های ایران: استفاده از داده‌های خرد سرشماری ۱۳۹۵، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز.

<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/a3908b0e19d967edd3147a910a667194>

سرداری، نرگس (۱۳۹۸). شناخت پدیده بی‌فرزندگی ارادی: بررسی تجربه زیسته همسران ایرانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی.

<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/1359d66ed95baa00c75f418c228de9df>

شاهنوشی، مجتبی و کریمی، زیبا (۱۳۸۹). بررسی پیامدهای اجتماعی نازایی بر خانواده در شهر اصفهان، *فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر*، ۴(۱۱)، ۱۹۸-۱۷۱.

<http://magiran.com/p1634315>

شریفیان، اکبر و صادقیان، ربابه (۱۳۹۰). بررسی تأثیر عوامل اجتماعی موثر بر درمان ناباروری در زنان نازا، *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۱۹(۵۸)، ۲۶۴-۲۲۹.

<https://www.doi.org/10.22054/qjss.2012.6880>

عباسی‌شوازی، محمدجلال، عسگری‌خانقاه، اصغر و رازقی‌نصرآباد، حجه بی‌بی (۱۳۸۴). ناباروری و تجربه زیسته‌ی زنان نابارور: مطالعه موردی در تهران، *پژوهش زنان*، ۸(۱)، ۳۶-۳.

https://jwdp.ut.ac.ir/article_19200.html

عباسی‌مولید، حسین، قمرانی، امیر و فاتحی‌پور، مریم (۱۳۸۸). آسیب‌شناسی زندگی زوج‌های نابارور ایرانی، *طب و تزکیه*، ۷۲-۷۳، ۲۰-۸. https://www.tebvatazkiye.ir/article_52390.html

فروتن، یعقوب و بیژنی، حمیدرضا. (۱۴۰۰). بی‌فرزندگی در ایران: یافته‌ها و راهکارها. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۶(۳۲)، ۲۰۳-۱۷۷.

<https://www.doi.org/10.22034/JPAI.2022.535805.1192>

محمودیان، سراج‌الدین (۱۳۹۹). بی‌فرزندگی طول عمر و همبسته‌های اجتماعی و اقتصادی آن در بین زنان ساکن استان‌های با باروری خیلی پایین در ایران. *پایش*، ۱۹(۵)، ۵۴۸-۵۴۱.

<https://www.doi.org/10.29252/payesh.19.5.541>

محمودیانی، سراج‌الدین و رفیعی، سیده‌ریحانه (۱۴۰۱). تأثیر متغیرهای جمعیتی و بهداشتی بر احتمال بی‌فرزندگی دائمی در بین زنان ایرانی: یک تحلیل دو سطحی. *مجله علوم پزشکی رازی*، ۲۹(۸)،

۳۶-۴۵. <http://rjms.iums.ac.ir/article-1-7304-fa.html>

معاونت درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (۱۳۹۸). دستورالعمل برنامه حمایت مالی زوج نابارور مدیریت و توسعه خدمات درمان ناباروری،

https://www.kums.ac.ir/kums_content/media/image/2019/11/129689_orig.pdf

معینی‌فر، مریم (۱۳۹۴). عوامل موثر بر بی‌فرزندگی و تک‌فرزندگی در ایران در سال ۱۳۸۹، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.

<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/7321b46764942f6719efabf5b295bf94>

مهربان، الهام (۱۴۰۰). تحلیل جمعیت‌شناختی بی‌فرزندگی در بین زنان ازدواج کرده ۳۵ سال و بالاتر براساس نتایج سرشماری در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.

<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/5f3b4e7503087b3678ef8daf3e0a69a5>

Abbasi-Shavazi, M. J., McDonald, P. & Hosseini-Chavoshi, M. (2009). *The Fertility Transition in Iran: Revolution and Reproduction*. Springer.

Abma, J. C., & Martinez, G. M. (2006). Childlessness among older women in the United States: Trends and profiles. *Journal of Marriage and Family*, 68(4), 1045-1056. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00312.x>

Agerbo, E., Mortensen, P. B., & Munk-Olsen, T. (2013). Childlessness, parental mortality and psychiatric illness: a natural experiment based on in vitro fertility treatment and adoption. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 67(4), 374-6. <https://www.doi.org/10.1136/jech-2012-201387>

Ahmadi, S.E., Rafiey, H., Sajjadi, H., & Nosratinejad, F. (2019). Explanatory model of voluntary childlessness among Iranian couples in Tehran: A grounded theory approach. *Iranian Journal of Medical Sciences*, 44(6), 449. <https://doi.org/10.30476/ijms.2019.44964>

Alexander, B. B., Rubinstein, R. L., Goodman, M., & Luborsky, M. (1992). A path not taken: A cultural analysis of regrets and childlessness in the lives of older women. *The Gerontologist*, 32(5), 618-626. <https://www.doi.org/10.1093/geront/32.5.618>

Allen, R. E., & Wiles, J. L. (2013). How Older People Position Their Late-Life Childlessness: A Qualitative Study. *Journal of Marriage and Family*, 75(1), 206-220. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.01019.x>

- Baber, K. M., & Dreyer, A. S. (1986). Gender-role orientations in older child-free and expectant couples. *Sex Roles, 14*(9-10), 501-512. <https://doi.org/10.1007/BF00287450>
- Bachu, A. (1999). *Is childlessness among American women on the rise? Suitland*: Population Division, US Bureau of the Census. <https://www.census.gov/library/working-papers/1999/demo/POP-twps0037.html>
- Bartlett, J. (1995). *Will you be mother? Women who choose to say no*. New York University Press.
- Berrington, A., & Pattaro, S. (2014). Educational differences in fertility desires, intentions and behaviour: A life course perspective. *Advances in Life Course Research, 21*, 10-27. <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2013.12.003>
- Bloom, D. E., & Pebley, A. R. (1982). Voluntary childlessness: A review of the evidence and implications. *Population Research and Policy Review, 1*, 203-224. <https://doi.org/10.1007/BF00140093>
- Callan, V. J. (1986). Single women, voluntary childlessness and perceptions about life and marriage. *Journal of Biosocial Science, 18*(04), 479-487. <https://doi.org/10.1017/s0021932000016497>
- Calleja, M. (2012). Childlessness and voluntary childlessness in Europe. *European Journal of Population, 28*(4), 383-402. https://doi.org/10.1007/978-3-319-44667-7_2
- Chou, K. L., & Chi, I. (2004). Childlessness and psychological well-being in Chinese older adults. *International Journal of Geriatric Psychiatry, 19*(5), 449-457. <https://doi.org/10.1002/gps.1111>
- Cox, T., & Pendell, G. (2007). The gender gap in attitudes about childlessness in the United States. *Journal of Marriage and Family, 69*(4), 899-915. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00420.x>
- Cwikel, J., Gramotnev, H., & Lee, C. (2006). Never-married childless women in Australia: Health and social circumstances in older age. *Social Science & Medicine, 62*(8), 1991-2001. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.09.006>
- De Jong, G. F., & Sell, R. R. (1978). Changes in childlessness for all women in the United States: A reply to Spencer. *Population Studies, 32*(1), 196-198. <https://doi.org/10.1080/00324728.1978.10412802>
- DeOllos, I. Y., & Kapinus, C. A. (2002). Aging childless individuals and couples: Suggestions for new directions in research. *Sociological Inquiry, 72*(1), 72-80. <https://doi.org/10.1111/1475-682X.00006>

- Gillespie, R. (1999). Voluntary childlessness in the United Kingdom. *Reproductive Health Matters*, 7(13), 43-53. [https://doi.org/10.1016/s0968-8080\(99\)90111-8](https://doi.org/10.1016/s0968-8080(99)90111-8)
- González, M. J., & Jurado-Guerrero, T. (2006). Remaining childless in affluent economies: a comparison of France, West Germany, Italy and Spain, 1994–2001. *European Journal of Population*, 22(4), 317-352. <https://doi.org/10.1007/s10680-006-9000-y>
- Gouni, O., Jarašiūnaitė-Fedosejeva, G., Kömürçü Akik, B., Holopainen, A., Calleja-Agius, J. (2022). Childlessness: Concept Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1464. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031464>
- Greil, A. L., Slauson-Blevins, K., & McQuillan, J. (2010). The experience of infertility: A review of recent literature. *Sociology of Health & Illness*, 32(1), 140-162. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9566.2009.01213.x>
- Grundy, E., & Read, S. (2015). Pathways from fertility history to later life health: Results from analyses of the English Longitudinal Study of Ageing. *Demographic Research*, 32, 1071-1102. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2015.32.4>
- Hara, T. (2008). Increasing Childlessness in Germany and Japan: Toward a Childless Society? *International Journal of Japanese Sociology*, 17(1), 42-62. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6781.2008.00110.x>
- Heaton, T. B., Jacobson, C. K., & Fu, X. N. (1992). Religiosity of married couples and childlessness. *Review of Religious Research*, 33(3), 244-255. <https://doi.org/10.2307/3511089>
- Hollander, D. (2007). Women who are fecund but do not wish to have children outnumber the involuntarily childless. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 39(2), 120-120. <https://doi.org/10.1363/3912107>
- Houseknecht, S. K. (1982). Voluntary Childlessness toward a Theoretical Integration. *Journal of Family Issues*, 3(4), 459-471. <https://doi.org/10.1177/019251382003004003>
- Houseknecht, S. K. (1987). Voluntary childlessness. In M. B. Sussman & S. K. Steinmetz (Eds.), *Handbook of Marriage and the Family* (pp. 369–395). Plenum Press. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-7151-3_14
- Ibisomi, L., & Mudege, N. N. (2014). Childlessness in Nigeria: perceptions and acceptability. *Culture, Health & Sexuality*, 16(1), 61-75. <https://doi.org/10.1080/13691058.2013.839828>
- Jacobson, C. K., & Heaton, T. B. (1991). Voluntary childlessness among American men and women in the late 1980's. *Social Biology*, 38(1-2), 79-93. <https://doi.org/10.1080/19485565.1991.9988773>

- Jiang Q, Zhang C, Zhuang Y, Jiang Y, Zhang X. (2023). Rising trend of childlessness in China: analysis of social and regional disparities with 2010 and 2020 census data. *BMJ Open*, 13(5), e070553. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-070553>
- Keizer, R., Dykstra, P. A., & Jansen, M. D. (2008). Pathways into childlessness: Evidence of gendered life course dynamics. *Journal of Biosocial Science*, 40(06), 863-878. <https://doi.org/10.1017/S0021932007002660>
- Kemkes, A. (2008). Is perceived childlessness a cue for stereotyping? Evolutionary aspects of a social phenomenon. *Biodemography and Social Biology*, 54(1), 33. <https://doi.org/10.1080/19485565.2008.9989130>
- Koropeckyj-Cox, T., Pienta, A. M., & Brown, T. H. (2007). Women of the 1950s and the “normative” life course: The implications of childlessness, fertility timing, and marital status for psychological well-being in late midlife. *International Journal of Aging & Human Development*, 64(4), 299-330. <https://doi.org/10.2190/8PTL-P745-58U1-3330>
- Larsen, U. (1996). Childlessness, subfertility, and infertility in Tanzania. *Studies in Family Planning*, 27(1), 18-28. <https://doi.org/10.2307/2138074>
- Lockwood, B., Powdthavee, N., & Oswald, A. J. (2022). Are Environmental Concerns Detering People from Having Children? IZA Discussion Papers, No. 15620, Institute of Labor Economics (IZA), Bonn, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/267357/1/dp15620.pdf>
- Lundquist, J. H., Budig, M. J., & Curtis, A. (2009). Race and childlessness in America, 1988–2002. *Journal of Marriage and Family*, 71(3), 741-755. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00630.x>
- McMullin, J. A., & Marshall, V. W. (1996). Family, friends, stress, and well-being: Does childlessness make a difference? *Canadian Journal on Aging*, 15(3), 355-373. <https://doi.org/10.1017/S0714980800005821>
- McQuillan, J. (2004). When does religion influence fertility? *Population and Development Review*, 30(1), 25-56. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2004.00002.x>
- McQuillan, J., Greil, A. L., Shreffler, K. M., Wonch-Hill, P. A., Gentzler, K. C., & Hathcoat, J. D. (2012). Does the reason matter? Variations in childlessness concerns among US women. *Journal of Marriage and Family*, 74(5), 1166-1181. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.01015.x>
- Merlo, R., & Rowland, D. T. (2000). The prevalence of childlessness in Australia. *People and Place*, 8(2), 21. <https://doi.org/10.4225/03/590bd29970f19>

- Merz, E. M., & Liefbroer, A. C. (2012). The attitude toward voluntary childlessness in Europe: Cultural and institutional explanations. *Journal of Marriage and Family*, 74(3), 587-600. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.00972.x>
- Miall, C. E. (1986). The stigma of involuntary childlessness. *Social Problems*, 33(4), 268-282. <https://doi.org/10.2307/800719>
- Miettinen A., Rotkirch A., Szalma I., Donno A., Tanturri M.L. (2015). Increasing childlessness in Europe: Time trends and country differences. Families and Societies. Working Paper Series; 33: 1-46. <http://www.familiesandsocieties.eu/wp-content/uploads/2015/03/WP33MiettinenEtAl2015.pdf>
- Mills, M. (2011). *Introducing International Family Change and Continuity: The Challenges of a New Field*. Springer.
- Monga M, Alexandrescu B, Katz SE, Stein M, Ganiats T. (2004). Impact of infertility on quality of life, marital adjustment, and sexual function. *Urology*, 63(1), 126-30. <https://doi.org/10.1016/j.urology.2003.09.015>
- Morgan, S. P. (1991). Late nineteenth-and early twentieth-century childlessness. *American Journal of Sociology*, 97(3), 779-807. <https://doi.org/10.1086/229820>
- Murray, J. E., & Lagger, B. A. (2001). Involuntary childlessness and voluntary fertility control during the fertility transition: Evidence from men who graduated from an American college. *Population Studies*, 55(1), 25-36. <https://doi.org/10.1080/00324720127676>
- Nahar, P., & Geest, S. (2014). How Women in Bangladesh Confront the Stigma of Childlessness: Agency, Resilience, and Resistance. *Medical Anthropology Quarterly*, 28(3), 381-398. <https://doi.org/10.1111/maq.12094>
- Nakkerud, E. (2023). Choosing to live environmentally childfree: private-sphere environmentalism, environmental activism, or both? *Current Psychology*, 1-12. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04295-9>
- Nomaguchi, K. M., & Milkie, M. A. (2020). Parenthood and well-being: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 198-223. <https://doi.org/10.1111/jomf.12646>
- Noordhuizen, S., de Graaf, P., & Sieben, I. (2010). The Public Acceptance of Voluntary Childlessness in the Netherlands: from 20 to 90 per cent in 30 years. *Social Indicators Research*, 99(1), 163-181. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9574-y>
- Park, K. (2002). Stigma management among the voluntarily childless. *Sociological Perspectives*, 45(1), 21-45. <https://doi.org/10.1525/sop.2002.45.1.21>

- Park, K. (2005). Choosing Childlessness: Weber's Typology of Action and Motives of the Voluntarily Childless. *Sociological Inquiry*, 75(3), 372-402.
<https://doi.org/10.1111/j.1475-682X.2005.00127.x>
- Poston Jr, D. L., & Trent, K. (1982). International variability in childlessness: A descriptive and analytical study. *Journal of Family Issues*, 3(4), 473-491.
<https://doi.org/10.1177/019251382003004004>
- Quashie, N. & Andrade, F. (2017). Childlessness and Depression Among Older Adults in Latin America and the Caribbean. *Innovation in Aging*, 1(1), 352.
<https://doi.org/10.1093/geroni/igx004.1287>
- Raymo JM, Xu X, Kim B, Liang J, Ofstedal MB. (2022). Later-Life Living Arrangements of Americans With and Without Children: A Life Table Approach. *The Journals of Gerontology*. 77(1), 181-190. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbab133>
- Razeghi-Nasrabad, H.B., Abbasi-Shavazi, M.J., Hosseini-Chavoshi, M., & Karegar-Shoraki, M. R. (2013). Trend and patterns of childlessness in Iran. In: *Proceedings of the XXVII International Population Conference of the IUSSP*, Busan, Korea (pp. 26-31).
https://iussp.org/sites/default/files/event_call_for_papers/Childlessness%20in%20Iran%20-%20draft.pdf
- Ritchev, P. N., & Stokes, C. S. (1974). Correlates of childlessness and expectations to remain childless: US 1967. *Social Forces*, 52(3), 349-356. <https://doi.org/10.1093/sf/52.3.349>
- Rybińska A, Morgan SP. (2019) Childless Expectations and Childlessness Over the Life Course. *Social Forces*, 97(4), 1571-1602. <https://doi.org/10.1093/sf/soy098>
- Rybińska A. (2020). A Research Note on the Convergence of Childlessness Rates Between Women with Secondary and Tertiary Education in the United States. *European Journal of Population*, 36(5), 827-839. <https://doi.org/10.1007/s10680-019-09550-z>
- Shapiro, G., (2014). Voluntary childlessness: A critical review of the literature, *Studies in the Maternal*, 6(1), 1-15. <https://doi.org/10.16995/sim.9>
- Sobotka, T. (2021). World's highest childlessness levels in East Asia. *Population Societies*, 595(11), 1-4. <https://doi.org/10.3917/popsoc.595.0001>
- Sobotka, T., Skirbekk, V., & Philipov, D. (2011). Economic recession and fertility in the developed world. *Population and Development Review*, 37(S1), 267-306.
<https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00411.x>
- Tanturri, M. L., & Mencarini, L. (2008). Childless or childfree? Paths to voluntary childlessness in Italy. *Population and Development Review*, 34(1), 51-77.
<https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2008.00205.x>

- Unisa, S. (1999). Childlessness in Andhra Pradesh, India: treatment-seeking and consequences. *Reproductive Health Matters*, 7(13), 54-64.
[https://doi.org/10.1016/S0968-8080\(99\)90112-X](https://doi.org/10.1016/S0968-8080(99)90112-X)
- United Nations. (2021). *World Population Prospects 2019*. Department of Economic and Social Affairs, Population Division. Retrieved from <https://population.un.org/wpp/>
- Valerio, T., Knop, B., Kreider, R. M., & He, W. (2021). Childless older Americans: 2018. U.S. Census Bureau, 70-173.
<https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2021/demo/p70-173.pdf>
- van Balen, F. & Inhorn, M. (2002). Interpreting Infertility: A View from the Social Sciences. In M. Inhorn & F. van Balen (Ed.), *Infertility Around the Globe: New Thinking on Childlessness, Gender, and Reproductive Technologies* (pp. 3-32). Berkeley: University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520927810-001>
- Waldron, I., Hughes, M. E., & Brooks, T. L. (2012). Marriage protection and marriage selection: Prospective evidence for reciprocal effects of marital status and health. *Social Science & Medicine*, 75(7), 1165-1172. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00347-9](https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00347-9)
- Wang, H., Chen, M., Xin, T., & Tang, K. (2020). Number of children and the prevalence of later-life major depression and insomnia in women and men: findings from a cross-sectional study of 0.5 million Chinese adults. *BMC Psychiatry*, 20, 1-10.
<https://doi.org/10.1186/s12888-020-02681-2>
- World Health Organization (2018). Infertility. Available online on 2 June 2021: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infertility>
- World Health Organization. (2022). Infertility Prevalence Estimates, 1990–2021. Retrieved from <https://www.who.int/publications/i/item/978920068315>
- Xu X, Liang J, Raymo JM, Kim B, Ofstedal MB. (2022) Defining Childlessness Among Middle-Aged and Older Americans: A Research Note. *Demography*. 1;59(3), 813-826.
<https://doi.org/10.1215/00703370-9987649>
- Zhang, Z., & Hayward, M. D. (2001). Childlessness and the psychological well-being of older persons. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 56(5), S311-S320. <https://doi.org/10.1093/geronb/56.5.S311>